

Αρμένιοι

Καλά Χριστούγεννα
& Καλή Πρωτοχρονιά!

Ελευθερόπολις

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 27ος • ΦΥΛΛΟ 107ο • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022 • ΤΙΜΗ 0,01 ΕΥΡΩ • ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ GR

Καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένος ο νέος Χρόνος 2023!

Με την ευκαιρία των εορτών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς η «Ελευθερόπολις», απευθύνει σε όλους τους Αρμενιανούς, όπου και αν βρίσκονται, θερμές ευχές για υγεία, χαρά και προκοπή!

Τα Κάλαντρα των Φώτων

Σήμερον είναι τω Φωτώ, φωτίζουν οι παπάδες,
και μεσ' στα σπίθια μπαίνουνε
και λέν' τον Ιορδάνη.

Ο Ιορδάνης Βαφτιστής εγύρισε και είπε:
«Χαρίσετέ μου τα κλειδιά τα μαργαριταρένια,
ν' ανοίξω τον Παράδεισο να πω νερό δροσάτο,
να πέσω ν' αποκοιμηθώ
σε μια μηλιά 'πο κάτω».

Ανήφορος κατήφορος σε τρία πηγαδάκια
κάθονται τρεις μελαχρινές
με τα σγουρά μαλάκια.

Η μια κεντά τον ουρανό κι' η άλλη το φεγγάρι
κ' η τρίτη η ομορφότερη κεντά τον Αη-Γιάννη.

Ο Αγώνας για τις Πηγές του Πλατάνου συνεχίζεται

Συνεχίζεται η εγρήγορη των Αρμενιανών για τις εξελίξεις στις πηγές του Πλατάνου. Οι συνελεύσεις συνεχίζονται τις Τετάρτες και επιπλέον έγινε συνέλευση που κάλεσε το συμβούλιο της τοπικής Κοινότητας Αρμένων Κυριακή 6/11/2022 στην αίθουσα του πολιτιστικού συλλόγου με θέμα τις τρέχουσες εξελίξεις για τις πηγές Πλάτανος. Ανάλογο θέμα συζητήθηκε και στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου Αποκορώνου στις 10/11/2022. Όλες οι συζητήσεις συγκλίνουν στην ανάγκη της προστασίας των πηγών και των παρακείμενων υδρορεμάτων με την οριοθέτησή τους από το Δήμο, στην ανακήρυξη του χώρου ως τόπου ιστορικής σημασίας, και στην προστασία της ελεύθερης πρόσβασης και διέλευσης των επισκεπτών. Παράλληλα υποστηρίχθηκε από μέρος δημοτικών συμβούλων η ανάγκη της αγοράς απαλλοτριώσεως του χώρου.

Έγινε επίσης γνωστό ότι από την πλευρά του νέου ιδιοκτήτη έχει γίνει ανταγωγή όπου ζητά 300.000 ευρώ για αποζημίωση.

Η «Ε» συνεχίζει να δημοσιεύει σχετικό με τις Πηγές του Πλατάνου υλικό από το αρχείο της, αλλά και σύγχρονο, στις σελίδες 7, 8, 9.

Χριστούγεννα 2022

Παρθεναγωγείον Αρμένων

Η δασκάλα στο κέντρο της φωτογραφίας είναι η **Ελένη Βιριράκη**, κόρη του Ιωάννη Δημητρίου Βιριράκη (Χατζή) και της Κατίνας Στρ. Καραβασίλη. Η Ελένη Ι. Βιριράκη παντρεύτηκε τον Στυλιανό Λαμπροκλή Βιστάκη και έφυγε με τον άνδρα της στη Μασσαλία όπου και σταδιοδρόμησαν. Ας σημειωθεί ότι η εφημερίδα μας έφτανε μέχρι πριν από λίγο στους απογόνους του Στυλιανού και της Κατίνας στη Μασσαλία, και συγκεκριμένα στην *Esperance Bistis* (Ελπίδα Βιστάκη).

Όσον αφορά στο «εν Αρμένιοις Αποκορώνου Παρθεναγωγείο», ήδη από το 1899, λειτουργούσε τετρατάξιο σχολείο θηλέων στο χώρο του δημοτικού σχολείου, «στην πρόσθετη αίθουσα που είχε χτιστεί στο επάνω μέρος του παλιού σχολείου». Με την έναρξη λειτουργίας του στο σχολείο φοιτούν 50 μαθήτριες, ενώ το 1911-12, που έγιναν μικτά τα σχολεία, υπήρχαν περισσότεροι από 120 μαθητές και μαθήτριες. Οι Αρμένιοι είχαν τότε πάνω από 1000 κατοίκους, και έσφουζαν από ζωή και κίνηση. Στο Παρθεναγωγείο των Αρμένων δασκάλες αναφέρονται η εικονιζόμενη Ελένη Βιριράκη, η Ελένη Δαρατσιανάκη, η Ανδριάνη Πανηγυράκη (1914-15), ενώ από τις υπογραφές στα μαθητολόγια διαπιστώνουμε ότι υπήρχαν και «βοηθοί» στους δασκάλους. Αναφέρονται οι Γυπαράκης, Σμπιράκης και «παραδιδούς» ο Γ.Σ. Αναστασιάδης. Διευθύντρια στο Παρθεναγωγείο μέχρι και το σχολικό έτος 1924-25 αναφέρεται η Κατίνα Τζουσιτάκη. Η φωτογραφία χρονολογείται από την εποχή της όψιμης Τουρκοκρατίας και της πρώιμης Κρητικής Πολιτείας.

Στο τεύχος που έχετε στα χέρια σας, μπορείτε να διαβάσετε...

- ❖ **σελ. 2:** Διακοπές 2022, του **Τερεζογιάννη Πλάτανου** και τις πηγές του
- ❖ **σελ. 10 & 11:** «Ο Αποκόρωνας και οι Ανθρωποί του», των **Γιάννη Κ. Λεντάρη και Γιώργου Ι. Λεντάρη**
- ❖ **σελ. 2:** Οι αιώνες περνούν, η χρήση μένει..., του **Μανώλη Ανδριανάκη**
- ❖ **σελ. 12:** Ατομική έκθεση κολάζ της Μαριλένας Νικολάου-Κουτσουπάκη, του **Αλέξη Αλεξίου**
- ❖ **σελ. 3:** Η Ζαμπία, του **Μιχ. Πατεράκη**
- ❖ **σελ. 13:** Ο φίλος μου ο γαϊδουράκος, του **Γιώργη Καπριδάκη**
- ❖ **σελ. 4:** Άλθεξις, των **Θ. Παπαθανασίου και Α. Νικητάκη**
- ❖ **σελ. 14:** Αυτοί που φεύγουν...
- ❖ **σελ. 5:** Αγώνας δρόμου εις μνήμην του Γιώργου Καστρινάκη, της **Αθηνάς Καστρινάκη**
- ❖ **σελ. 15:** Αρμενιανά γλυκά
- ❖ **σελ. 6:** Χριστουγεννιάτικα έθιμα: Το σφάξιμο του γουρουνιού του **Γιώργου Γιακουμινάκη**
- ❖ **σελ. 16:** Δωρεές στην εφημερίδα μας, Ειδήσεις από το χωριό μας
- ❖ **σελ. 6, 7, 8, 9:** Αφιέρωμα για τον **ιστορικό**

Διακοπές 2022

Αλαργεύοντας από την κρίση αλλά και από την πανδημία, οι φετινές διακοπές ήταν το ξέσπασμα της καραντίνας της όποις μορφής, μας είχε ταλαιπωρήσει σωματικά και ψυχολογικά. Πολλά τα έξοδα, πολλά τα σούρτα φέρτα, πολλά τα χιλιόμετρα των διακοπών. Αρκετοί από μας επέλεξαν την ηρεμία, την αίγλη των πατρογονικών μας, αλλά και την απόλαυση των χωριών μας και ιδιαίτερα του καφενείου. Ενός χώρου που προσφέρεται για πολλές επικοινωνιακές σχέσεις εκτός των άλλων. Αλλάξαν οι εποχές αλλάξαν κ' οι νόμοι, όπως λέει κι ο ποιητής, άλλαξαν όμως και οι εικόνες του καφενείου. Ήδη έχουμε αρχίσει να ψάχνουμε ντόπιο συγχωριανό, που μπορούμε εν πάσει περιπτώσει να πούμε μια κουβέντα, είτε από τα παλιά είτε της σημερινής καθημερινότητας. Έτσα λογιώς

τα φερ'η μοίρα να κάνομε κουβέντα, πάντα κι' άλλη όπως λέγανε οι παλαιοί μας, δυό τρεις φορές στ' Αρμενιανό ντουκιάνι με το Νικητοχρήστο, το νεότερο, που τώρα βέβαια δεν είναι κι ο νεότερος -αλλά αυτά μεταξύ μας.

Ελάτε λοιπόν να μοιραστούμε τα μούπε, και μια ιστορία άξια δημοσίευσης τουλάχιστον. Συγχωριανή και μακαρίτισσα από πολλών ετών λεπτοκαμωμένη, γλυκομίλητη με ροζιασμένα χέρια από τα θεριζοαλωνέματα, κι ανυφαντού μα και χαρισματική στις αντροσχέσεις της, κάποια στιγμή αμαρτάνουσα και χριστιανή ορθόδοξη, ένιωσε την ανάγκη της εξομολόγησης, στον τότε εφημέριο του χωριού μας παππά Λευτέρη. Αφού εξομολογήθηκε και για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες αυτής, ο παππά Λευτέρης της συνέστησε εικοσαετή προσφορά στην

εκκλησία αρτοκλασίας. Φτωχιά η κακομοίρα και μη μπορώντας ν'αντισταθεί στη σύσταση προς εξιλέωση αποφάσισε κάθε χρόνο να μαζεύει κουκολόγια, [ελιές που μετά την συγκομιδή έπεφταν χάμω], τις πουλούσε και έκανε την ποινή ας πούμε -ουέ ειμί γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριτές. 2022 σήμερα, οι μισοί και πλέον ιερείς ανά την επικράτεια χωρισμένοι - οι άλλοι μισοί με εξωσυζυγικές σχέσεις. Η μοικεία θεωρείται φυσιολογική, η τεκνοποίηση πριν το γάμο δεδομένη, με την αιτιολογία -δικαιολογία -του οικονομικού κόστους, όφελος του ζευγαριού κι άλλα τοιαύτα. Η εξομολόγηση, η μετάνοια και τα υπόλοιπα ανήκουν στο παρελθόν.

Ουε οι μν... και του χρόνου εις άλλα με υγεία.

Τερεζογιάννης του Χρήστου
Σεπτέμβρης 2022

Οι αιώνες περνούν, η χρήση μένει...

Πριν μερικά χρόνια ξεκινήσαμε εργασίες αποκατάστασης της μονόχωρης, καμαροσκέπαστης εκκλησίας του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στους Αρμένους. Η εκκλησία κτίστηκε κατά το 16ο αιώνα και δέχτηκε επεμβάσεις κατά το 19ο. Η ενσωμάτωση στην τοιχοποιία παλαιοχριστιανικών γλυπτών και το γεγονός ότι παλιότερα είχαν βρεθεί κάπου κοντά κάποια άλλα γλυπτά, καθώς και η ανάγκη για ενίσχυση των θεμελίων, μας «έβαλαν στον πειρασμό» να σκάψουμε στο εσωτερικό με τη σύμφωνη γνώμη της

Η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στους Αρμένους πριν από τις εργασίες.

ενορίας. Η ανασκαφική έρευνα μας έδωσε ενδιαφέροντα στοιχεία από την ιστορία της εκκλησίας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Εκτός από τους συνηθισμένους τάφους, που βρίσκουμε μέσα στις εκκλησίες, διαπιστώσαμε ότι το ανατολικό μέρος της νεότερης ήταν θεμελιωμένο πάνω στα υπολείμματα τοίχων παλιότερης, που σωζόταν σε ύψος περίπου 2 μέτρων. Από τα υπολείμματα τεισάρων πεσών στους πλάγιους τοίχους καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η προηγούμενη εκκλησία ήταν στον αρχιτεκτονικό τύπο της μονόχωρης με τρούλο και από τα λίγα σπαράγματα τοιχογραφιών, που βρέθηκαν ότι χρονολογείται στο 13ο αιώνα, μια εποχή που η λατρεία του Θεολόγου στην περιοχή της Επαρχίας Αποκορώνου ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη εξαιτίας του μεγάλου μετοχιού της Πάτμου στον κοντινό Στύλο. Η «περιέργεια» μας «έσπρωξε» να προχωρήσουμε ακόμη πιο κάτω την ανασκαφή. Πέσαμε στο ψηφιδωτό δάπεδο του μεσαίου κλίτους μιας παλαιοχριστιανικής βασιλικής του βου αιώνα, το ιερό της οποίας θα πρέπει να βρίσκεται έξω από την εκκλησία, στη μικρή πλατεία με τον αιωνόβιο πλάτανο και το καφενείο, όπου οι Αρμενιοί, χωρίς να το ξέρουν, «εκκλησιάζονται» καθημερινά... Τα ψηφιδωτά θα πρέπει να έγιναν από το

Γράφει ο **Μανώλης Ανδριανάκης**

ίδιο συνεργείο, που δούλεψε στη βασιλική της κοντινής Αλμυρίδας. Δυο κορινθιακά κιονόκρανα και δυο πεσσοίκοι τέμπλου που βρέθηκαν, συμπληρώνουν την εικόνα μας για το μνημείο. Είπαμε να μην πάμε παρακάτω, γιατί ο Θεός ξέρει που θα φτάναμε...

Με αυτά τα στοιχεία και αφού η εκκλησία δεν ήταν η κεντρική του χωριού, συνεννοθήκαμε με την ενορία και προχωρήσαμε στην ανάδειξη όλων των οικοδομικών φάσεων με διατήρηση στο ανατολικό τμήμα του αρχικού επιπέδου και στο δυτικό του μεταγενέστερου με μια μικρή πέτρινη σκάλα να τα ενώνει. Έτσι και η εκκλησία συνεχίζει να λειτουργεί και σημαντικά στοιχεία, που αφορούν στην ιστορία του τόπου αναδείχθηκαν. Και οφείλω να πω πως δεν ήταν η μόνη φορά, που συνεργαστήκαμε με τοπικούς φορείς σε ανάλογες περιπτώσεις για τη διαχρονική ανάδειξη μνημείων.

Το δάπεδο έχει καθαριστεί και προχωρεί η ανασκαφική έρευνα. Υπάρχουν πολλοί μεταγενέστεροι τάφοι. Στο βάθος διακρίνεται η βάση της αγίας τράπεζας του ναού του 13ου αιώνα και στα πλάγια οι πεσσοί που στήριζαν τον τρούλο.

Η "Ε" ενημερώνει ότι η ύλη για το επόμενο φύλλο θα πρέπει να έχει φτάσει στην εφημερίδα μέχρι 24/2/2023.

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Χανίων «Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»
Εκδίδεται με τη συνεργασία της Τοπικής Κοινότητας Αρμένων

ΚΩΔΙΚΟΣ 4125

Εκδίδεται και διευθύνεται από συντακτική επιτροπή.

Δωρεές στον Τραπεζικό λογαριασμό Εθνικής Τράπεζας GR9001101560000015676103433

Εκδότης-Διευθυντής:

Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124, 173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ. 210-99.16.613,
Email: itsakir@otenet.gr
www.armenoi.gr
ISSN 1109-3056

Η Ζαμπία

Στον ορεινό Αποκόρωνα, αλλά και σε πολλά άλλα μέρη της Κρήτης και της Ελλάδας, υπάρχει το όνομα «Ζαμπία», του οποίου η προέλευση αλλά και η ιστορική του διαδρομή, είναι άγνωστες. Το όνομα αυτό προέρχεται από το ισπανικό Elizabeth και μεταφράζεται ως «σεβόμαστε τον Θεό, τον όρκο του Θεού». Ωστόσο, ορισμένοι γλωσσολόγοι πιστεύουν ότι η απαρχή του ονόματος προέρχεται από το, ομοίως, ισπανικό Isabella που σημαίνει «ομορφιά». Κατά μία άλλη εκδοχή προέρχεται από την εβραϊκή Ιεζάβελ, που μεταφράζεται ως «τιμώ τον Θεό», «Ο Θεός είναι ο όρκος μου». Το όνομα αυτό είναι πολύ διαδεδομένο στο εξωτερικό, όπου ονομάζονται έτσι, συχνά τα κορίτσια από την Ισπανία και τη Γαλλία. Μεταξύ άλλων ευρωπαϊκών παραλλαγών του, πρέπει να αναφερθούν οι Isabel, Isabella, Ishibel, Bella και Zeta. Στην Ελλάδα Ελισάβετ, Ελισαβέτα, Βέτα, Ιζαμπώ¹, Ζαμπία², Ζαμπέα, Ζαμπέτα και ειδικά στην Κρήτη Αλισάβη και Τζαμπιώ.

Παλιότερα το όνομα αυτό θεωρούνταν βασιλικό και χρησιμοποιούνταν μόνο για κορίτσια από την υψηλή κοινωνία.

Κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε σε ορισμένες διάσημες προσωπικότητες που έφεραν το προαναφερθέν όνομα:

1. Η Αγία Ισαβέλλα της Γαλλίας. Ήταν πριγκίπισσα του Οίκου των Καπετιδών και η πρώτη κόρη του Λουδοβίκου Η΄ της Γαλλίας και της Λευκής των Ιβρέα, κόρης του Αλφόνσου Η΄ της Καστίλης. Ήταν αδελφή του Λουδοβίκου Θ΄ της Γαλλίας.

Ίδρυσε το αββαείο του Λονγκσάμπ και από την παιδική της ηλικία ήθελε να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στην θρησκεία. Αφοσιώθηκε με πάθος στην χριστιανική θρησκεία και μελέτησε σε όλο της το βίο θρησκευτικά κείμενα.

Σύμφωνα με την Συνθήκη του Βαντόμ τον Μάρτιο του 1227 η Ισαβέλλα αρραβωνιάστηκε σε ηλικία 3 ετών από τους γονείς της με τον Ούγο Ι΄ των Λουζινιάν. Η σύμβαση για την τέλεση γάμου υπογράφηκε τον Ιούνιο του 1230 αλλά όταν μεγάλωσε και παρά την ύπαρξη της σύμβασης αρνήθηκε να προχωρήσει στον γάμο επειδή ήθελε να αφιερωθεί στην χριστιανική θρησκεία.

Έτσι έμεινε δια βίου, ανύπαντρη.

Ίδρυσε ένα μοναστήρι με το όνομα τάγμα των «Φτωχών Κυριών της Αγίας Κλάρας» με τη βοήθεια του αδελφού της βασιλιά Λουδοβίκου Θ΄ της Γαλλίας.

Πέθανε στην μονή του Λονγκσάμπ στις 23 Φεβρουαρίου 1270 και τάφηκε στο μοναστήρι της μονής. Στην πρώτη εκταφή της που έγινε μετά από 9 μέρες το σώμα της είχε μείνει άθικτο και πολλοί πίστευαν

1. Άγγελου Τερζάκη: Πριγκιπέσα Ιζαμπώ

2. Γιώργη Καπριδάκη, Ένα γομάρι θύμησης, 2021. Ο συγγραφέας σε πολλά σημεία του πονήματός του αναφερόμενος κυρίως, στο χωριό Ασκύφου Σφακίων, κάνει λόγο για αρκετές γυναίκες που έφεραν το όνομα «Ζαμπία»

ότι ο τάφος της ήταν σφραγισμένος. Το 1521 ο Πάπας Λέων Ι΄ επέτρεψε την πραγματοποίηση μεγαλοπρεπούς γιορτής και στις 4 Ιουνίου 1637 έγινε η δεύτερη εκταφή. Στις 31 Αυγούστου 1696 έγινε πανηγύρι με την συγκατάθεση του πάπα Ιννοκέντιου ΙΒ στο οποίο ανακηρύχθηκε από τους Φραγκισκανούς ως Αγία της Καθολικής Εκκλησίας.

2. Η Ισαβέλλα Α΄ Βασίλισσα της Καστίλης, (1451-1504) γνωστή ως Ισαβέλλα «η Καθολική», τίτλος που δόθηκε και στον σύζυγό της Φερδινάνδο Β΄ της Αραγωνίας με παπική βούλα το 1496. Μαζί με το σύζυγό της Φερδινάνδο έφεραν σταθερότητα στην Καστίλη που αποτέλεσε την απαρχή για την ενοποίηση της Ισπανίας. Τούτο πραγματοποιήθηκε υπό τον εγγονό τους, Κάρολο τον Ε΄ της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

3. Η Μαρία Ισαβέλλα Λουίζα η Β΄ ήταν η μεγαλύτερη κόρη του Φερδινάνδου Ζ΄ της Ισπανίας από την τέταρτη σύζυγό του Μαρία Χριστίνα των Βουρβόνων. Η Μαρία Χριστίνα ήταν εκ μητρός ανιψιά του Φερδινάνδου Ζ΄ και ανιψιά της Μαρίας Αντουανέτας.

Διαδέχθηκε σε ηλικία τριών ετών τον πατέρα της Φερδινάνδο Ζ΄, όταν η μητέρα της πίεσε το Ισπανικό Ανώτατο Δικαστήριο να καταργήσει τον Σαλικό νόμο³, που είχε επιβληθεί στην Ισπανία στις αρχές του 18ου αιώνα με την άνοδο της δυναστείας των Βουρβόνων στην εξουσία. Ζητούσε να επανέλθει ο παλιός νόμος, που ίσχυε για πολλούς αιώνες στην Ισπανία.

Τα δίκαια της Ισαβέλλας Β΄ παρέμειναν με την υποστήριξη του στρατού. Το

3. Ο Σαλικός Νόμος (Lex Salica) είναι νομικός κώδικας που συντάχθηκε κατά τον πρώιμο Μεσαίωνα για τους Σάλιους Φράγκους στη Λατινική γλώσσα. Περιέχει κυρίως κανόνες ποινικής δικονομίας. Ο Σαλικός Νόμος θεωρείται συνώνυμος με τη διαδοχή κατ'αρρενογονία και αποτελεί τον πρόδρομο νομικών συστημάτων που ισχύουν σε πολλά μέρη της Ευρώπης.

Ισπανικό Ανώτατο Δικαστήριο εγκατέστησε κοινοβουλευτική κυβέρνηση, που κατέργησε τους θρησκοόληπτους νόμους και δήμευσε την εκκλησιαστική περιουσία και την περιουσία των Ιησουιτών προκειμένου να βελτιώσει τα οικονομικά της χώρας. Ένα στρατιωτικό κίνημα υπό τον Χοακίμ Μαρία Λόπεθ οδήγησε τελικά στο να κηρύξουν την Ισαβέλλα Β΄, βασίλισσα από την ηλικία των 13 ετών.

4. Ζαμπία Παλαιολογίνα. Κατά τη διάρκεια της δυναστείας των Παλαιολόγων στη Βυζαντινή αυτοκρατορία, οι νόμιμες θυγατέρες των Αυτοκρατόρων εξομοιώνονταν με τις νόθες αδερφές τους ως προς την αξιοποίησή τους στα πλαίσια της εξωτερικής πολιτικής. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι μια γνήσια κληρονόμος του στέμματος ήταν πιο επιθυμητή, ως νύφη, σε περιπτώσεις τέλεσης γάμων με διπλωματική στόχευση σε σχέση με την εξώγαμη. Έτσι, τις νόμιμες κόρες τις έδιναν νύφες σε σημαντικούς ηγεμόνες των Βαλκανίων και της Δύσης, ενώ τις νόθες κόρες τις πάντρευαν με ξένους τοπικούς ηγεμόνες ή πιο ασήμαντους ηγεμόνες. Η μόνη περίπτωση που μια νόθος κόρη νυμφευόταν με κάποιον σημαντικό ηγεμόνα ήταν όταν δεν υπήρχαν γνήσιες θυγατέρες ή εκείνες ήταν πολύ μικρές για γάμο, όπως στην περίπτωση της Ζαμπίας Παλαιολογίνας.

Η Ζαμπία, ήταν εξώγαμη μοναχοκόρη του αυτοκράτορα Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγου και άγνωστης μητέρας. Παντρεύτηκε το 1392 με τον Γενουάτη Ilarione Doria και απέκτησαν τρεις κόρες. Το επίσημο όνομά της ήταν Ισαβέλλα, το οποίο σφόδρα αντιπαθούσε καθότι πίστευε ότι ήταν αρκετά κοινό και πάντως μη προσιδιάζον προς την ευγενή καταγωγή της. Για το λόγο αυτό προτίμησε ως κύριο όνομά της το υποκοριστικό «Ζαμπία» το οποίο προώθησε αυτή πρώτη παγκοσμίως και με το οποίο, έγινε γνωστή. Απαγόρευε με αυστηρότητα να την προσφωνούν «Ισαβέλλα», όνομα στο οποίο ποτέ δεν απαντούσε. Σπανιότατα χρησιμοποιούσε το, ομοίως, υποκοριστικό «Ζαμπέα» αλλά και αυτό μόνο, ως εξαίρεση.

5. Ζαμπία Κωτσάκη, (1750-1832) γεννήθηκε σε γνωστή οικογένεια αγωνιστών, στην Αλωνίσταινα Αρκαδίας και ήταν γνωστή με το προσωνύμιο «Καπετάνισσα». Προσέφερε στο έθνος την πιο εμβληματική στρατιωτική προσωπικότητα στον απελευθερωτικό Αγώνα του 1821, τον πρωτότοκο γιό της, Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ο σύζυγός της Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης και πατέρας του Θεόδωρου είχε αιφνίδιο και πρώιμο θάνατο και έτσι, η Ζαμπία ανέθρεψε μόνη της τα πέντε τους, τέκνα.

Γιορτή. Η Ζαμπία γιορτάζει στις 11 Μαρτίου.

Μιχ. Α. Πατεράκης

Άλθεξις

Μία νεοφυής επιχείρηση στον χώρο της έγκαιρης διάγνωσης των παθήσεων του δέρματος και της διασφάλισης της ομορφιάς του, η Άλθεξις (Althexis) υλοποιήθηκε με βάση την αρχική ιδέα του συγχωριανού μας Αντώνη Νικητάκη και των Κώστα Μακαντάση και Θανάση Παπαθανασίου.

Ο **Θανάσης Παπαθανασίου** και ο **Αντώνης Νικητάκης**, επιμελήθηκαν το ακόλουθο κείμενο, το οποίο μας ενημερώνει για την καινοτόμα εταιρεία Άλθεξις και την συμβολή της στους επαγγελματίες υγείας.

Αντώνης Νικητάκης

Ο Αντώνης Νικητάκης είναι διδάκτωρ Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Μηχανικός Η/Υ και Γνωσιακός Ψυχολόγος. Έχει περισσότερες από 20 δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά και συνέδρια σχετικές με τεχνητή νοημοσύνη, μηχανική όραση και σχεδίαση υλικού ενσωματωμένων συστημάτων. Έχει συμμετάσχει για περισσότερα από 10 χρόνια ως ερευνητής σε πολυάριθμα ευρωπαϊκά και εθνικά ερευνητικά προγράμματα σχετικά με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την επικύρωση τεχνολογιών αιχμής στους τομείς του. Τα τελευταία 5 χρόνια δραστηριοποιείται ενεργά στο χώρο των νεοφυών επιχειρήσεων.

Άλθεξις

Η εταιρεία

Η Althexis (Άλθεξις - θεραπεία) είναι μία νεοφυής εταιρεία που ιδρύθηκε το 2018 με όραμα να προσφέρει μια ενοποιημένη πλατφόρμα ανάλυσης του δέρματος για την έγκαιρη διάγνωση των παθήσεών του, αλλά και τη διασφάλιση της ομορφιάς του. Η εταιρεία συνδυάζει τεχνολογική και επιχειρηματική καινοτομία ώστε τα προϊόντα της να μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο από εξειδικευμένους δερματολόγους όσο και από άλλους επαγγελματίες υγείας (π.χ γενικούς ιατρούς).

Η ιδέα αρχικά ξεκίνησε από 3 ερευνητές και φοιτητές του Πολυτεχνείου Κρήτης, τους Αντώνη Νικητάκη, Κώστα Μακαντάση και Θανάση Παπαθανασίου.

Είναι αξιοσημείωτο ότι σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα η Althexis ανέπτυξε ένα πλήρως λειτουργικό διαγνωστικό σύστημα για δερματολόγους γιατρούς ενώ ταυτόχρονα καθόρισε το μοντέλο της επιχειρηματικής της ανάπτυξης και της προσέγγισης της αγοράς.

Εν μέσω των δυσκολιών της πανδημίας η εταιρεία δεν πτοήθηκε και ολοκλήρωσε ένα μεγάλο κύκλο ανάπτυξης της τεχνολογίας της, ενώ προχώρησε σε εκτεταμένες δοκιμές του συστήματος της μέσα από συνεργασίες με ιδιώτες δερματολόγους αλλά και ένα σημαντικό πανεπιστημιακό νοσοκομείο της χώρας. Στην παρούσα φάση η εταιρεία βρί-

σκεται στη διαδικασία εμπορευματοποίησης μιας σειράς προϊόντων που σχετίζονται με την έγκαιρη διάγνωση και παρακολούθηση ασθενειών του δέρματος, ενώ ταυτόχρονα αναζητά επενδυτές.

Το πρόβλημα

Το δέρμα αποτελεί το μεγαλύτερο σε επιφάνεια όργανο του ανθρώπινου συστήματος ενώ παράλληλα αποτελεί το φυσικό μας σύνορο με το περιβάλλον. Διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην άμυνα του οργανισμού όντας μη διαπερατό από τους παθογόνους μικροοργανισμούς ενώ ταυτόχρονα η υγεία του παίζει σημαντικό ρόλο και στην ψυχική ευεξία.

Ωστόσο, το δέρμα είναι ευαίσθητο και απειλείται από βλάβες τις οποίες καλούνται να αναγνωρίσουν και να θεραπεύσουν οι ειδικοί δερματολόγοι ιατροί. Καθώς η έγκαιρη διάγνωση των ασθενειών του είναι κρίσιμη για μια αποτελεσματική θεραπεία, η τακτική παρακολούθηση του από τους ειδικούς αλλά και η ευαισθητοποίηση των ανθρώπων γύρω από αυτό είναι επίσης καθοριστικής σημασίας.

Παρόλα αυτά, κατά μέσο όρο μόνο στις ΗΠΑ, 2 άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους από τον καρκίνο του δέρματος κάθε ώρα¹ και ο λόγος είναι ότι δεν έχουν έγκαιρη πρόσβαση και συχνή παρακολούθηση από δερματολόγους. Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις που μία δερματική πάθηση δεν είναι επικίνδυνη για την ζωή, μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ψυχική υγεία των ανθρώπων (όπως για παράδειγμα η λεύκη). Κατά αυτό τον τρόπο δερματικές παθήσεις που επηρεάζουν την εμφάνιση,

μπορεί να πυροδοτήσουν την ανάπτυξη ψυχικών διαταραχών, σε βαθμό που να τριπλασιάσει την πιθανότητα εμφάνισης κατάθλιψης και ψυχικών νόσων².

Την ίδια στιγμή, που η πρόληψη και η συχνή παρακολούθηση του δέρματος είναι υψίστης σημασίας, μόνο 1 δερματολόγος αντιστοιχεί σε 30.000 ανθρώπους στην

Αμερική³ ενώ στην Ευρώπη 1 στους 10.000⁴, ενώ οι παραπάνω αναλογίες αναμένεται να επιδεινωθούν και άλλο στο μέλλον.

Η Althexis πιστεύει ότι παρότι ο αριθμός των ειδικών ιατρών είναι δύσκολο να αυξηθεί αναλογικά με τον πληθυσμό, η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει προς τη σωστή κατεύθυνση δίνοντας πολλαπλά εργαλεία σε γιατρούς και άλλους επαγγελματίες υγείας ώστε να γίνουν πιο αποδοτικοί στην δουλειά και να δώσουν μεγαλύτερη πρόσβαση στον πληθυσμό αναφορικά με την παρακολούθηση του δέρματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χρήση των απεικονιστικών τεχνολογιών με χαρακτηριστικά τηλε-ιατρικής από επαγγελματίες του ευρύτερου χώρου της υγείας, π.χ. αισθητικών, μπορεί να δράσει υποστηρικτικά στην ενεργοποίηση ενός δικτύου επαγρύπνησης γύρω από τον τακτικό έλεγχο και την φροντίδα του δέρματος.

Οι μέχρι τώρα ολοκληρωμένες τεχνολογικές λύσεις απαιτούν μεγάλες οικονομικές δαπάνες από τους ιατρούς και για το λόγο αυτό δεν έχουν εδραιωθεί ως λύσεις στο σύγχρονο Δερματολογικό Ιατρείο αφού εν κατακλείδι δεν αποσβένεται η αξία τους.

Επίσης αφορούν αυστηρά και μόνο τους Δερματολόγους Ιατρούς κάνοντας ακόμη πιο δύσκολο το έργο της εξέτασης μεγάλων πληθυσμών, αφού η αναλογία Δερματολόγων ως προς ασθενή όλο και δυσχεραίνει.

Η λύση της Althexis

Η Althexis αφογκραζόμενη την ανάγκη για διεύρυνση της πληθυσμιακής βάσης με πρόσβαση σε τεχνολογίες ελέγχου του δέρματος έχει αναπτύξει μια πλατφόρμα ολιστικής προσέγγισης γύρω από το δέρμα που ενοποιεί του διάφορους κλάδους επαγγελματιών και προσαρμόζεται ανάλογα με το προφίλ του καθενός οδηγώντας σε ένα «εκδημοκρατισμό» της διαδικασίας. Προσφέρει έτσι ένα αναλυτικό εργαλείο στον γιατρό για την καθημερινή ιατρική πράξη αλλά και ένα εργαλείο με καταλυτικό ρόλο στην εξατομικευμένη πρόταση προϊόντων

Συνέχεια στη σελίδα 5

3. <https://jamanetwork.com/journals/jamadermatology/fullarticle/2607375>

4. Trakatelli, Myrto & Siskou, S & Proby, Charlotte & Tiplica, George & Hinrichs, Birgit & Altsitsiadis, Efthymios & Kitsou, A & Ferrandiz, Lara & Aquilina, Susan & Apap, C & Ulrich, Martina & Fiorentini, Chiara & Magnoni, C & Vries, Esther & Flohil, Sophie & Kalokasidis, Konstantinos & Moreno-Ramirez, David & Ruiz-de-Casas, A & Majewski, S & Stockfleth, Eggert. (2012). The patient journey: A report of skin cancer care across Europe. The British journal of dermatology. 167 Suppl 2. 43-52. 10.1111/j.1365-2133.2012.11086.x.

1. www.cdc.gov

2. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4378256>

Αγώνας δρόμου εις μνήμην του Γιώργου Καστρινάκη

Ένας διαφορετικός αγώνας δρόμου διοργανώθηκε το καλοκαίρι στον Αποκόρωνα, σε μια προσπάθεια να ευαισθητοποιηθεί η τοπική κοινωνία σχετικά με θέματα που αφορούν στις μεταμοσχεύσεις, τη δωρεά οργάνων και ιστών, την αιμοδοσία, τον υγιεινό τρόπο ζωής καθώς και την προσφορά και την αλληλεγγύη.

Ο Δήμος Αποκορώνου, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Νεφροπαθών «Γιώργος Καστρινάκης» και η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου Αττικής ένωσαν τις δυνάμεις τους για να τιμήσουν τη μνήμη του Αποκορωνιώτη Γιώργου Καστρινάκη, δημοσιογράφου και πολιτικού με μακρά πορεία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και αναγνωρισμένο το έργο του στην βελτίωση των συνθηκών νοσηλείας και της ποιότητας ζωής των νεφροπαθών και των ατόμων με αναπηρία γενικότερα στην Ελλάδα.

Ο αγώνας αποτελείται από δύο διαδρομές, μία ενηλίκων και μία παιδών, με αφετηρία τις Καλύβες και τους Αρμένους αντίστοιχα και κοινό τερματισμό τον Στύλο, τη γενέτειρα του εκλιπόντος.

Ο Γιώργος Καστρινάκης ήταν ένας άνθρωπος του Αποκόρωνα, που σε εποχές δύσκολες και με συνθήκες αντίξοες κατάφερε να διακριθεί επαγγελματικά, να τιμηθεί πανελλαδικά για το ήθος του και τους αγώνες του υπέρ των νεφροπαθών και των ατόμων με αναπηρία και να ξεχωρίσει για την προσφορά του στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Όλα αυτά, χωρίς να ξεχνά τις ρίζες του και τον τόπο

όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε.

Η συμμετοχή μικρών και μεγάλων στον αγώνα ήταν συγκινητική, όχι μόνο γιατί απήφισαν τη ζέση και την υγρασία του καλοκαιριού, αλλά γιατί έδωσαν ένα μήνυμα υπέρ της ζωής. Μάλιστα, στους συμμετέχοντες του αγώνα -στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες- προσφέρθηκε από ένα αντίτυπο του βιβλίου του Γιώργου Καστρινάκη, «**Θέλω να Ζήσω**», ένα βιβλίο-ορόσημο στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σχετικά με τις μεταμοσχεύσεις, τη δωρεά ιστών και οργάνων σώματος και την αιμοδοσία, που δίνει διαχρονικά ελπίδα, θάρρος και δύναμη σε όσους πάσχουν από Χρόνια Νεφρική Νόσο ή κάποια άλλη

Αναμνηστική φωτογραφία των παιδιών που συμμετείχαν στον αγώνα δρόμου εις μνήμην του Γιώργου Καστρινάκη, μαζί με τον δήμαρχο Αποκορώνου, Χαράλαμπο Κουκιανάκη, συμβούλους του ΔΣ του δήμου, την κόρη του εκλιπόντος, Αθηνά Καστρινάκη με την οικογένειά της και εθελοντές.

σοβαρή ασθένεια ή γενικότερα έρχονται αντιμέτωποι με δυσκολίες στη ζωή τους.

Μετά το τέλος του αγώνα, ο δήμαρχος Αποκορώνου, Χαράλαμπος Κουκιανάκης, συνεχάρη τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες. «Στείlate το δικό σας μήνυμα αλληλεγγύης, αγάπης και ανθρωπιάς», τόνισε.

Για το ήθος, την εργατικότητα και την αγάπη για την Κρήτη μνημόνευσε τον Γιώργο Καστρινάκη ο Πρόεδρος Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου Αττικής, Γιάννης Τερεζάκης. «Όταν παίρνεις γεμίζου τα χέρια σου, όταν δίνεις γεμίζει η ψυχή σου, έλεγε ο Γιώργος και είναι μεγάλη κουβέντα αυτή για το σήμερα, που έχουμε χάσει πολλά από το χτες», ανέφερε ο κ. Τερεζάκης. Χαρακτήρισε, μάλιστα, τον αγώνα δρόμου «μνημόσυνο μνήμης και τιμής», το οποίο θα πρέπει να έχει συνέχεια.

«Είναι ιδιαίτερα συγκινητικό για εμάς, την οικογένεια του Γιώργου Καστρινάκη, να διοργανώνεται ένα αθλητικό γεγονός στη γενέτειρά του και μάλιστα με τόσο σημαντικό σκοπό», ανέφερε από την πλευρά της η Αθηνά Καστρινάκη, δημοσιογράφος, κόρη του εκλιπόντος. «Ο ίδιος είχε αφιερώσει τη ζωή του στο να βγουν οι νεφροπαθείς και τα άτομα με αναπηρία από την αφάνεια και να αναγνωριστούν από την Πολιτεία ως ισότιμοι πολίτες, που έχουν δικαίωμα στην αξιοπρεπή ζωή και στο να ενημερωθεί η κοινή γνώμη για τη σημασία της αιμοδοσίας, της δωρεάς οργάνων και ιστών σώματος και της πρόληψης», συνέχισε, «και εμείς είμαστε εδώ για να συνεχίσουμε το έργο του αυτό και τις αξίες που πρέσβευε. Ο αγώνας δρόμου συμβάλει σε αυτή την προσπάθεια και χαιρόμαστε που αγκαλιάστηκε το εγχείρημα από την τοπική κοινωνία».

Αθηνά Καστρινάκη

Δημοσιογράφος, κόρη του εκλιπόντος

Συνέχεια από τη σελίδα 4

του δέρματος (όπως κρέμες, καλλυντικά) και υπηρεσιών γύρω από αυτό.

Η τεχνολογία

Η Althexis αξιοποιεί τεχνολογικά μέσα αιχμής για την υλοποίηση της επιχειρηματικά καινοτόμας ιδέας της στο χώρο του δέρματος. Παρέχει μια ενιαία τεχνολογία σε όλους τους επαγγελματίες του δέρματος, από τους Γιατρούς (Δερματολόγους, Πλαστικούς Χειρουργούς κλπ.) μέχρι τους Φαρμακοποιούς και τα κέντρα αισθητικής για την κάλυψη των απεικονιστικών αναγκών, ωστόσο παρέχοντας κατάλληλα εργαλεία στην κάθε επαγγελματική ομάδα ξεχωριστά.

Το ψηφιακό δερματοσκόπιο της Althexis

Το ψηφιακό δερματοσκόπιο (Althexis Multispectral Dermoscope) βασίζεται σε μία κάμερα πολυφασματικής τεχνολογίας που αναπτύχθηκε από την Althexis. Αξιοποιώντας τις σύγχρονες εξελίξεις στην τεχνολογία ψηφιακών αισθητήρων (CMOS)

η Althexis κατάφερε να δημιουργήσει ένα δερματοσκόπιο με εκπληκτικές απεικονιστικές δυνατότητες και ταυτόχρονα αρκετά ροσιτό για τον μέσο επαγγελματία. Ο λόγος σχεδιασμού και υλοποίησης τέτοιας απεικονιστικής τεχνολογίας βρίσκεται στο ότι με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται:

- ακρίβεια στην απεικόνιση ανεξαρτήτως χειριστή και περιβάλλοντος φωτισμού,
- προσβασιμότητα στην τεχνολογία, όπου και επιτρέπει τη διείσυσή της σε μεγάλες αγορές επαγγελματιών όπως φαρμακεία και κέντρα αισθητικής, αλλά και μεγαλύτερης απήχησης της στους Δερματολόγους ιατρούς,
- χρήση αυτοματοποιημένων αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης για την έγκαιρη πρόγνωση δερματικών καταστάσεων,

πρόσβαση σε αναβαθμισμένες υπηρεσίες υγείας (μέσω υπηρεσιών τηλεϊατρικής) σε κατοίκους απομακρυσμένων περιοχών όπου η φυσική παρουσία ιατρού ή και εξειδικευμένων επαγγελματιών υγείας καθίσταται ανέφικτη.

Επίλογος

Η Althexis μέσα σε 4 έτη ανέπτυξε ένα πλήρως λειτουργικό σύστημα, καινοτόμο επιχειρηματικά και προσαρμόστηκε στις ανάγκες της ελληνικής και διεθνούς αγοράς. Δοκιμάστηκε σε διαγωνισμούς αλλά και στο καθημερινό πεδίο δράσης δερματολόγων, πλαστικών χειρουργών και γενικότερα επαγγελματιών του δέρματος. Με γνώμονα την ενοποιημένη προσέγγιση της υγείας και αισθητικής του δέρματος επιτρέπει για πρώτη φορά στους Φαρμακοποιούς, Αισθητικούς και στους επαγγελματίες του χώρου να συμμετέχουν μαζί με τους Δερματολόγους στην προσπάθεια απεικόνισης του δέρματος και συνεργασίας στα πλαίσια της εξέτασής του. Με αυτόν τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα σε μεγάλους πληθυσμούς να εξεταστούν, να ενημερωθούν για το δέρμα και τους κινδύνους γύρω από αυτό και εντέλει συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για εκατομμύρια ανθρώπους.

Ο ιστότοπος της εταιρείας: www.althexis.com

Χριστουγεννιάτικα έθιμα Το σφάξιμο του γουρουνιού

Γράφει ο Γιακουμινάκης Γιώργος

Πλησιάζουν τα Χριστούγεννα και θα ήθελα να σας θυμίσω τα παλιά τα έθιμα σε σχέση με το χοιρινό και τα παρασκευάσματά του που δεν έλλειπε από κανένα γιορτινό τραπέζι.

Πλησίαζαν οι Άγιες ημέρες των εορτών και οι νοικοκυρές-νοικοκυραίοι ετοιμάζονταν για να βρουν τα σπίτια τους παστρικά και γεμάτα με τρόφιμα και καλούδια για την οικογένεια.

Τα παλιά τα χρόνια εκείνα, στα χωριά μας, από την άνοιξη ακόμα, φρόντιζαν για τα κρεατικά των εορτών των Χριστουγέννων αφού στην πλειοψηφία τους τα κάλυπταν με οικόσιτα ζώα και πουλερικά.

Την τιμητική του θέση είχε το χοιρινό κρέας και τα κάθε λογής παρασκευάσματα που γίνονταν απ' αυτό όπως λουκάνικα, απάκια, τσιγαρίθρες, παστό κ.λ.π.

Από την Άνοιξη ή τις αρχές του καλοκαιριού αγόραζαν ένα ή περισσότερα μικρά γουρουνάκια για εκτροφή και τα τείζαν ώστε τα Χριστούγεννα να είναι έτοιμα για σφάξιμο. Κύρια τροφή τους ήταν τα πίτουρα τα οποία ανακάτευαν με τα επιπλέον ζουμιά και σάλτσες από τα φαγητά που μαγειρεύαν οι νοικοκυρές, χουμά που έπαιρναν από τα τυροκομεία και ήταν τα υγρά από το γάλα, που περίσσευαν κατά τη διαδικασία επεξεργασίας του για παραγωγή ανθότυρων και τυριού και ό,τι άλλα φρούτα και λαχανικά είχαν. Ειδικά τα αχλάδια και τα σύκα αποτελούσαν ιδιαίτερη λιχουδιά για όλα τα οικόσιτα.

Βλέπετε τότε οι άνθρωποι εξημέρωναν με εμβολιασμό τα διάφορα δέντρα που υπήρχαν στα χωράφια και τα καλοκαίρια ειδικά υπήρχαν σε αφθονία τα φρούτα που ξεπερνούσαν κατά πολύ τις ανάγκες των ανθρώπων και κατέληγαν τροφή των ζώων.

Πρέπει να σημειώσω ότι στον εμβολιασμό συνέβαλε και η υποχρέωση των Αγροφυλάκων, που μέσα στα άλλα καθήκοντά τους είχαν και τον εμβολιασμό των άγριων δέντρων.

Έτσι, το κρέας που προέρχονταν από τα ζώα αυτά ήταν εξαιρετικά νόστιμο, αγνό και υγιεινό αφού τα ζώα δεν κατανάλωναν βιομηχανικές τροφές όπως σήμερα.

Τις παραμονές των Χριστουγέννων γινόταν πανηγύρι στα χωριά. Ομάδες-ομάδες οι γειτόνοι ή γνωστοί και φίλοι μαζεύονταν στις αυλές των σπιτιών για το σφάξιμο του γουρουνιού κάθε οικογένειας. Ο τόπος αντιλαλούσε από τα πένθιμα ουρλιαχτά των ζωντανών που γίνονταν θυσία για το γιορτινό τραπέζι. Οι σκηνές που ξετυλίγονταν ήταν ιδιαίτερα σκληρές,

αλλά ακόμα και τα μικρά παιδιά τις είχαν συνηθίσει και δεν τα επηρέαζε.

Βλέπετε τότε δεν υπήρχαν οργανωμένα σφαγεία στην ύπαιθρο χώρα και το σφάξιμο κάθε είδους ζώων και πουλερικών γινόταν στις αυλές των νοικοκυραίων.

Ο άντρας που έσφαζε το γουρούνι έπρεπε να ήταν έμπειρος και εφοδιασμένος με το κατάλληλο μακρύ μαχαίρι, επειδή ο λαιμός του ζώου ήταν χοντρός και όταν το έμπηγε στο λαιμό του έπρεπε να πετύχαινε το κατάλληλο σημείο ώστε η θανάτωσή του να ήταν ακαριαία.

Μερικές φορές τύχαινε κατά τη διαδικασία του σφαξίματος το ζώο, να αντιδράσει δυνατά, να ξεφύγει από τα χέρια των ανδρών που το κρατούσαν ακίνητο και να αρχίσει να τρέχει με το μαχαίρι καρφωμένο στο λαιμό.

Θυμάμαι μια περίπτωση στην αυλή ενός γείτονα, που ενώ είχαν σφάξει ένα μεγάλο γουρούνι και θεωρητικά ήταν ψόφιο, αυτό είχε απλά χάσει τις αισθήσεις του και όταν του έριξαν στο κορμί καυτό νερό για να το πλύνουν από τα αίματα και τις λάσπες για να το ξυρίσουν, αυτό ανέκτησε τις αισθήσεις του και άρχισε να τρέχει και το κυνηγούσαν αρκετή ώρα για να το πιάσουν και να το αποτειώσουν.

Ανέφερα προηγουμένως ότι του έριξαν καυτό νερό για να το πλύνουν και να το ξυρίσουν. Αυτό γινόταν συχνά όταν δεν ήθελαν να γδάρουν το σφάγιο. Τότε το ξύριζαν προσεκτικά καλά-καλά και στη συνέχεια το τεμάχιζαν και το μαγειρεύαν με το δέρμα. Σήμερα βρίσκει κανείς στην αγορά χοιρινό με το δέρμα του, αλλά προέρχεται μόνο από νεαρά γουρουνία.

Έχω ακούσει ότι σε κάποια μέρη μετά το σφάξιμο τοποθετούσαν ένα λεμόνι στο στόμα του γουρουνιού και οι γυναίκες λιβάνιζαν το σφάγιο ή έβαζαν στον κομμένο λαιμό λίγα αναμμένα κάρβουνα στα οποία και έριχναν λίγο λιβάνι.

Ίσως επειδή οι Τούρκοι, όπως και όλοι οι Μουσουλμάνοι γενικότερα, θεωρούν «μαγαρισμένο» το γουρούνι και γι αυτό δεν καταναλώνουν χοιρινό κρέας, έτσι και οι Έλληνες στη διάρκεια της μακρόχρονης σκλαβιάς, επηρεασμένοι από τη δοξασία αυτή θέλοντας να εξαγνίσουν το σφάγιο το λιβάνιζαν. Αν κάποιος γνωρίζει κάτι σχετικό ας το σχολιάσει.

Μετά το σφάξιμο και το τεμάχισμα ακολουθούσε πάντα το ανάλογο κέρασμα από τη νοικοκυρά και η παρέα πήγαινε σε άλλο σπίτι όπου τους περίμενε η ίδια δουλειά.

Κομμάτια από το κρέας οι νοικοκυραίοι έστελναν σε κάποιους συγγενείς φίλους κουμπάρους κ.λ.π. καθώς και σε φτωχές οικογένειες.

Κάποιες οικογένειες πούλαγαν το περισσότερο κρέας για να καλύψουν άλλες ανάγκες και κρατούσαν για τον εαυτό τους το κεφάλι, τα εντόσθια και λίγο κρέας για τις γιορτές.

Τα μικρά πάλι παιδιά περίμεναν πότε θα βγάλουν τα εντόσθια μέσα από το κυρίως σώμα για να τους δώσουν τη «Φούσκα», την ουροδόχο κύστη δηλαδή του ζώου την οποία αφού έπλεναν καλά την φούσκωναν με ένα καλαμάκι και την άφηναν να αποξηραθεί, οπότε γινόταν μπαλόνη για να παίζουν αφού ήταν αρκετά ανθεκτική στα χτυπήματα...

Κρίτων Αρσένης: Σε κίνδυνο οι Πηγές Αρμένων στη θέση Πλάτανος του Δήμου Αποκορώνου Χανίων

Παρέμβαση στη Βουλή για το θέμα των πηγών του Πλάτανου έκανε ο βουλευτής του ΜεΡΑ25, κ. Κρίτων Αρσένης, καταθέτωντας την ακόλουθη ερώτηση, στις 7 Οκτωβρίου 2022:

Ερώτηση & Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος & Ενέργειας, Οικονομικών, Εσωτερικών, Πολιτισμού & Αθλητισμού, Παιδείας & Θρησκευμάτων με θέμα: «Σε κίνδυνο οι Πηγές Αρμένων στη θέση Πλάτανος του Δήμου Αποκορώνου Χανίων».

Στις Πηγές Αρμένων υπεγράφη την 22 Μαΐου 1822 υπό της Κρητικής Συνελεύσεως το καταρτισθέν εις Επίδαυρου πολίτευμα. Κάτω από τον ιστορικό πλάτανο έλαβε χώρα το 1897 η «Συνέλευση των Κρητών» με την παρουσία του ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπέγραψε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Ο πλάτανος κάνκε και σήμερα μια πλάκα θυμίζει την ιστορικότητα του χώρου, η απόδοση τιμής όμως στα γεγονότα δεν εξαλείφεται.

Ο χώρος έχει αδιαμφισβήτητη ιδιαίτερη ιστορική και αρχαιολογική σημασία. Σε μικρή απόσταση βόρεια των πηγών υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου του 16ου αιώνα, μέσα στην οποία από ανασκαφικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν πριν από μερικά χρόνια, αποκαλύφθηκαν τα λείψανα μιας παλαιότερης εκκλησίας του 13ου αιώνα και πιο κάτω μιας παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου αιώνα με ψηφιδωτά δάπεδα, που επεκτείνεται ανατολικά τουλάχιστον μέχρι τον πλάτανο της πλατείας και από τις άλλες πλευρές σε απροσδιόριστη απόσταση. Κατά τις ιστορικές πηγές έγινε εγκατάσταση Αρμενίων από το Νικηφόρο Φωκά (στους οποίους οφείλεται και το όνομα Αρμένιοι) που δείχνει τη διαχρονική συνέχεια του οικισμού. Από πηγές αναφέρεται επίσης η ύπαρξη μια ακόμη παλαιοχριστιανικής βασιλικής κάτω από την εκκλησία της Παναγίας στα νότια, επίσης σε μικρή απόσταση από τις πηγές, η οποία υπέστη κάποιες καταστροφές κατά την ανακαίνισή της νεότερης εκκλησίας.

Επίσης αδιαμφισβήτητο είναι ότι το νερό αποτελεί δημόσιο αγαθό, φυσικό πόρο ανεκτίμητης αξίας. Η διασφάλιση του δημόσιου χαρακτήρα του χώρου των πηγών και της ελεύθερης πρόσβασης σε αυτές θα πρέπει να συνεχίσει να διαφυλάσσεται. Το χωριό Αρμένιοι διαχρονικά δημιουργήθηκε γύρω από αυτές τις πηγές, οφείλει δηλαδή την ύπαρξή του σε αυτές.

Μέχρι πρότινος, δίπλα στις 3 πηγές απ' όπου υδροδοτείται και αρδεύεται η μισή επαρχία Αποκορώνου βρισκόταν ένα παλιό μικρό καφενείο, που τη δεκαετία του '80 έγινε ταβέρνα. Στις 31.3.2022 οι ιδιοκτήτες παρακειμένου των πηγών ακινήτου πούλησαν αυτό συμπεριλαμβάνοντας και

τον κοινόχρηστο δρόμο που οδηγεί στις πηγές. Έχοντας λάβει άδεια μικρής κλίμακας ξεκίνησαν άμεσα και οικοδομικές εργασίες στο πωληθέν ακίνητο ακριβώς δίπλα στις πηγές. Ο νέος ιδιοκτήτης του χώρου στον οποίο υπάρχουν οι πηγές, αποφάσισε να απαγορεύσει την πρόσβαση σε αυτές.

Το 2004 με την υπ. αριθμ. Απόφαση 50 το Δημοτικό Συμβούλιο θα προχωρούσε σε αγορά του ακινήτου που περιβάλλει τις 3 πηγές εκτάσεως περίπου 700 τ.μ. Μάλιστα ο πρόεδρος τότε ανέφερε πως «σ' αυτή την ιδιοκτησία λειτουργεί ταβέρνα κυριολεκτικά πάνω στην πηγή, όλος ο χώρος έχει πλακοστρωθεί με αποτέλεσμα όμβρια ύδατα αλλά και τα νερά που πλένουν το πλακόστρωτο δρομάκι να πέφτουν μέσα στην πηγή. Ακόμη δεν γνωρίζουμε αν απόβλητα της κουζίνας διοχετεύονται στην πηγή, αν υπάρχει διαρροή βοθρολυμάτων προς αυτήν».

Τον Οκτώβριο του 2021 η ανοιχτή συνέλευση για τα νερά του Αποκόρωνα ζήτησε από τον Δήμο τις αναλύσεις για τον έλεγχο της ποιότητας των νερών της περιοχής. Προέκυψε ότι οι αναλύσεις γίνονταν από μη διαπιστευμένο εργαστήριο ενώ διαπίστωσαν έλλειψη πληροφοριών για το πώς έγινε η δειγματοληψία και εάν έγινε με τα σωστά κριτήρια. Σύμφωνα με τους κατοίκους, μέρος των σωληνώσεων του δικτύου ύδρευσης στην περιοχή εξακολουθεί να έχει αμίαντο, συνεπώς φαίνεται απαραίτητο να υπάρξει κατάλληλη δειγματοληψία για να διαπιστωθεί η παρουσία αυτού του καρκινογόνου υλικού στο δίκτυο ύδρευσης.

Με την υπ' αριθμ. 389/25.4.2018 Απόφαση της Δ/νσης Υδάτων της Περιφέρειας Κρήτης, ο Δήμος Αποκορώνου αντλεί νερό για τις υδρευτικές ανάγκες 12.950 ατόμων. Ο Δήμος συντηρεί και διαφυλάττει την καθαρότητα του νερού.

Στις 29.4.2022 η Υπηρεσία Δόμησης Πολεοδομίας Χανίων προχώρησε σε αυτοψία, διακόπτοντας τις εργασίες και επιβάλλοντας πρόστιμα ανέγερσης και διατήρησης

των κατασκευών. Ο Δήμος έχει προβεί σε καταγγελία των εργασιών στις αρμόδιες υπηρεσίες και προχωρήσει σε κατάθεση ασφαλιστικών μέτρων για το δρόμο των πηγών η εκδίκαση των οποίων θα γίνει στις 26.9.2022 στο Ειρηνοδικείο Βάμου.

Ερωτώνται οι υπουργοί:

Δεδομένου ότι ο μοναδικός δρόμος μετάβασης στις πηγές Πλάτανου (ο οποίος αποτελεί κοινόχρηστο πράγμα βάσει του άρθρου 967 του Αστικού Κώδικα) έχει αποκλειστεί από τον επενδυτή, με ποιες ενέργειες έχετε διαφυλάξει το δημόσιο συμφέρον; Ποιοι έλεγχοι έγιναν και ποιες παραβάσεις διαπιστώθηκαν;

Δεδομένου ότι ο Δήμος και η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης έχουν ζητήσει να χαρακτηριστεί ο χώρος ως «Ιστορικός Τόπος» λόγω της ιδιαίτερης ιστορικής αξίας, δεσμεύεστε να επισπεύσετε τις διαδικασίες αξιολόγησης και τελικής κήρυξής του;

Έχει γίνει έλεγχος από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων, ανεξάρτητα αν ο χώρος είναι κηρυγμένος ως Αρχαιολογικός, για την επιβολή των όρων προστασίας πιθανών αρχαιοτήτων;

Θα προβείτε στις απαραίτητες ενέργειες έτσι ώστε να συμπεριληφθεί ο χώρος των πηγών στην πολιτιστική διαδρομή που συνδέει 27 σημαντικά μνημεία πολιτισμού στον Αποκόρωνο;

Με ποιους τρόπους θα αναδείξετε και θα διαφυλάξετε την ιστορικότητα του χώρου;

Θα προβείτε στις απαραίτητες ενέργειες έτσι ώστε να χαρτογραφηθούν και να οριοθετηθούν άμεσα όλες οι πηγές του χωριού;

Θα μεριμνήσετε έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η προστασία και η καθαρότητα των υδάτων ενάντια στην υποβάθμιση της υγείας και της ζωής των κατοίκων; Θα καταρτίσετε κατάλληλο πρόγραμμα παρακολούθησης για την ποιότητα του νερού που προορίζεται για ανθρώπινη κατανάλωση σύμφωνα με τη ΚΥΑ Γ1 (δ)/ ΓΠ οικ.67322/2017 (ΦΕΚ 3282/Β/19.9.2017);

Αιτούμαι την κατάθεση των παρακάτω εγγράφων:

Τα αποτελέσματα του προγράμματος παρακολούθησης της ποιότητας των νερών των πηγών Αρμένων από το 2018 έως σήμερα σύμφωνα με την ΚΥΑ Γ1 (δ)/ ΓΠ οικ.67322/2017 και τη σχετική νομοθεσία.

Το τοπογραφικό με το οποίο έγινε η συγκεκριμένη αγοραπωλησία.

Οποιαδήποτε καταγραφή αναφορικά με τις Πηγές Αρμένων στο Αρχείο Υπηρεσίας Εγγείων Βελτιώσεων (ΥΕΒ - Περιφέρεια Κρήτης Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας), ευρισκόμενο σήμερα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους.

Παρέμβαση για τις πηγές Αρμένων από τη ΛΑΪΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ

Στον «καθορισμό ζωνών προστασίας γύρω από τα σημεία υδροληψίας των πηγών του Πλατάνου της Τοπικής Κοινότητας Αρμένων», αναφέρονται με επιστολή τους προς τον Δήμαρχο Αποκορώνου κ. Χ. Κουκιανάκη, οι δημοτικοί σύμβουλοι της Λαϊκής Συσπείρωσης στον Δήμο Αποκορώνου, Νικήτας Μελισσάκης και Σταύρος Ζώης. Στην επιστολή τους αναφέρουν:

«κ. Δήμαρχε,
Από το 2018 υπάρχει έγγραφο ότι ο Δήμος έχει την ιδιοκτησία των πηγών Πλατάνου Αρμένων με την υπ' αρ. πρωτ. 389/25-4-2018 Απόφαση Συντονίστριας Απ. Δ. Κρήτης «Χορήγηση άδειας χρήσης νερού από υφιστάμενη ΠΗΓΗ στη θέση

ΠΛΑΤΑΝΟΣ της Τ.Κ. ΑΡΜΕΝΩΝ ιδιοκτησίας ΔΗΜΟΥ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ».

Το τμήμα Περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας Π.Ε. Χανίων της Διεύθυνσης

Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού σας έστειλε στις 26-4-2022 με αριθ. Πρωτ. 116825 με έγγραφο του περιγράφει τα καθήκοντα του δήμου για εκπόνηση ειδικών υδρογεωλογικών μελετών ώστε να καθοριστούν ζώνες προστασίας γύρω από τα σημεία υδροληψίας στις πηγές Αρμένων. Επίσης προβλέπει ότι μετά τον καθορισμό ζωνών προστασίας θα πρέπει οι υφιστάμενες δραστηριότητες να συμμορφωθούν με τις ζώνες προστασίας με ότι αυτό συνεπάγεται.

Η Λαϊκή Συσπείρωση, σας καλεί να αναλάβετε επιτέλους τις ευθύνες σας και να πράξετε τα αυτονόητα, εκτελώντας άμεσα τις ειδικές υδρογεωλογικές μελέτες».

Ένα ποίημα του 1907 για τον ιστορικό Πλάτανο των Αρμένων Μνήμη Ιστορικού Πλατάνου Αρμένων.

Από την «Ελευθερόπολι» τεύχος 39^ο 2005

Αναδημοσιεύουμε το ποίημα του 1907 για τον ιστορικό Πλάτανο των Αρμένων, το οποίο είχε δημοσιευτεί το 2005 στο τεύχος 39 της «Ε». Αν τότε σημειώναμε ότι «δημοσιεύοντάς το όμως σήμερα (το 2005) μετά τον αφανισμό του ιστορικού αυτού μνημείου της Κρητικής ιστορίας, θα ταίριαζε καλύτερα να θέταμε ως

Στο Γέρω-Πλάτανο των Αρμένων

Γέρω! που προς τον ουρανό την κορυφήν σου υψώνεις,
περίφανα και γύρω σου τα άνθη καμαρώνεις
που στρώνουνε το δροσερό κι ολόχλωρο λιβάδι,
που κύκλω σου ξαπλώνεται όπου σε περιβάλλει.
Πόσους αιώνες πέρασες! Πόσους ανέμους είδες
και στη σκιά σου αθάνατε πόσους ανθρώπους πήρες!
Πόσα θα ξέρεις να μας πης. Πόσα να ιστορήσης
γι' αυτήν τη γην που σ' έθρεψε που σ' έκαμε ν' αυξήσης,
να γίνης τόσος γίγαντας!... Α! ξέρω δεν μιλείς.
Δεν καταδέχεσαι σ' εμάς να πης... Αλλά θωρείς.
Θωρείς εκεί απέναντι την άλλη γριά Μαδάρα
και κάτω προς τη θάλασσα της Σούδας τα κανάλια.
Οι τρεις σας λέτε ό,τι 'χετε ως τώρα παθημένα,
Α, τι φιλιά που έχετε! Τι βλέπω από το δώρο που στέλνει
εις τη ρίζα σου το χιονισμένο όρος.

τίτλο: **Μνήμη Ιστορικού Πλατάνου Αρμένων**, ας σκεφτούμε πόσο επίκαιρος γίνεται ο τίτλος όταν η πρόσβαση στις πηγές του ιστορικού πλατάνου τείνει πλέον να απαγορεύεται για τους κατοίκους του ιστορικού χωριού και τους επισκέπτες του.

Νερό, ποτάμι ολόκληρο, διάφανο σαν καθρέφτης
δικό σου, μα δεν το κρατείς, τ' αφήνεις για να ρεύση
στη θάλασσα... Πόσες φορές από την ίδια ρίζα η ίδια στάλα
θα περνά ν' ακούει ιστορία,
να λέγη εις την θάλασσα όταν θα πάη τρεχάτη
και πάλι απ' τον ουρανό τον ίδιο δρόμο θα λθη.
Πόσα ακόμη πλάτανε θα δης! Πόσα θα μάθης,
πόσες στον ίσκιό σου γενιές στο μέλλον θα σκιάσεις!
Εδώθ' η αύρα της ξηράς εκείθε η θαλασσία
την ιδικήν των εις εσέ δωρούν αθανασία...

Εν Αρμένιοις (υπό τον Πλάτανο)
21 Μαΐου 1907 «Δημόδοκος»

Σημ. Δάσκαλος **Ιωάν. Δημοκρ. Περράκης** από τα Μαχιά
Κακοδικίου Χανίων, με το ψεύδωνυμο
Δημόδοκος-Ι.Αλφιέρης.

Στα νερά του Πλατάνου

Από την «Ελευθερόπολι», τεύχος 3^ο, 1996

Το παρακάτω κείμενο γράφτηκε μετά από υπαγόρευση της αείμνηστης **Ευανθίας Χαλβαδάκη** στην **Ελένη Τσιτσιρίδη**, στους Αρμένους τον Αύγουστο του 1996. Όπως ανέφερε η Ευανθία,

Αγαπητοί μου χωριανοί όλοι να μαζευτούμε
και του Πλατάνου το νερό να υπερασπιστούμε.

Ο Πλάτανος είναι ιστορικός απ' τα χρόνια τα παλιά του
και να του πάρουν το νερό τώρα στα γηρατεία του;

Οι ξένοι οι κατακτητές κάθισαν στον κορμό του,
αλλά ούτε τον βλάψανε ούτε και το νερό του.

Κύριε νομάρχα πρόσεξε αίματα να μη χύσεις
και του Πλατάνου το νερό ήσυχον να τ' αφήσεις.

Και να μη βάλεις δυο χωριά σ' έχθρα και σε μίση
γιατί άμα ανάψεις τη φωτιά σκέψου ποιός θα τη σβήσει.

Κι ιδιοκτήτης βέβαια περισσότερο θα πονέσει,
αφού ήτανε γραφτό ο Πλάτανος στα χέρια του να πέσει.

είχε ειπωθεί από την καθαρίστρια στο σταθμό Χωροφυλακής Αρμένων, Αργυρώ Μπραουδάκη. Αναφέρεται στη διαμάχη των χωριών Αρμένων και Καλυβών για το νερό το 1950.

Να μην πονέσει ο Πλάτανος στα χέρια τα δικά του
ν' αφήσει τους Καλυβιανούς να πάρουν τα νερά του.

Αν είχαμε περίσσεμα κι έλλειμμα εκείνοι,
αυτή η παρεξήγηση δεν ήθελε να γίνει.

Για εργοστάσιο νερό εμείς δεν χορηγούμε
να γίνουν βιομήχανοι κι εμείς να ξεραθούμε.

Εμπρός λοιπόν με μια καρδιά όλοι να κινηθούμε
στους πονηρούς Καλυβιανούς να μη ρεζιλευτούμε.

Δράκαινες εμείς θα γίνουμε στο δίκιο το δικό μας
για να υπερασπίσουμε το δροσερό νερό μας.

Πηγές Αρμένων «Ο Πλάτανος»

Ξύπνα μωρέ Αρμενιανέ,
ξύπνα μωρέ και γροίκα,
ήρθανε να μας πάρουν,
απ' τα χέρια μας την προίκα.

Προίκα που δώρισ' ο Θεός,
σε τούτο τον τόπο,
ήρθανε να μας πάρουνε,
μεθοδικά με τρόπο.

Το δώρο αυτό που δόθηκε,
ανήκει στόν καθένα,
και δεν εδόθηκε ενός,
ν' ανήκει μόνο σε ένα.

Τα αίτια που ώθησαν,
στο χώρο να μπουκάρουν,
ειν' τα πλατάνια κ' οι πηγές,
που θέλουν να μας πάρουν.

Στο χώρο αυτόν ανέκαθεν,
εμείς εμπαινοβγαίναμε,
παίρναμε γάργαρο νερό,
σπίτι μας το πηγαίναμε.

Ήτανε το ψυγείο μας,
γαζόζες και καρπούζια,
εις την πηγή τα βάζαμε,
και εκεί γινόταν μπουζία.

Ο Πλάτανος ο ιστορικός,
μεγάλο χώρο σκέπαζε,
και κάτω απο τον ίσκιο του,
ο κόσμος διασκεδάζε.

Γάμοι και πανηγύρια,
γινότανε εκεί,
και γέμιζε ανθρώπους,
σκόλες και Κυριακή.

Οπλαρχηγοί και Βενιζέλος,
κάναν συνεδριάσεις,
όπου και υπογράφησαν,
μεγάλες αποφάσεις.

Με όλα τα τεκτενώμενα,
στού χρόνου την πορεία,
Αρμένιοι και ο Πλάτανος,
έγραψαν ιστορία.

Το όνομα του Πλατάνου,
πήρε ο τόπος κ' η πηγή,
και Πλάτανος ακούγεται,
απανταχού στη γη.

Ο χώρος αλοιώθηκε,
δεν είναι όπως πρώτα,
τους παλαιούς Αρμενιανούς,
άμα θελήσεις ρώτα.

Η ανέγερση οικοδομής
δημιουργεί ενστάσεις,
καθότι απο τις πηγές,
δεν πήραν αποστάσεις.

Οικοδομή εκτίστηκε,
κι' αγγίζει στο νερό,
πρέπει να απομακρυνθεί,
εκείνη εν καιρώ.

Τον ιστορικό τον Πλάτανο,
που υπήρχε εκεί αιώνια,
κι' αυτό τον αφανίσανε,
τα τελευταία χρόνια.

Στο πλαίσιο της πολιτικής,
νάρθουν να επενδύσουν,
τα πάντα ξεπουλιώνται,
μέχρι που να μας γδύσουν.

Πωλείται και ο πλάτανος,
περνά σε ξένα χέρια,
έκλεισαν και το έμβασμα,
κι' είμαστε στα μαχαίρια.

Είχαμε κάνει προσφυγή,
εις τη δικαιοσύνη,
εχάσαμε δύο φορές,
και εκεί υπάρχει ευθύνη.

Έχομε κάνει προσφυγή,
ξανά τώρα και πάλι,
να δούμε αυτή τη φορά,
τι πρόκειται να βγάλει.

Τον τόπο δεν θ' αφήσουμε,
να μας τον πάρουν άλλοι,
θ' αγωνιστούμε σθεναρά,
όλοι μικροί μεγάλοι.

Σε όλους κάνομε έκκληση,
ζητάμε συμπαράσταση,
ο τόπος να επανέλθει
στην αρχική κατάσταση.

Σταύρος Νικητάκης

Η ΙΛΑΕΚ για τις Πηγές των Αρμένων: «Να σωθεί αυτός ο ιστορικός χώρος»

Να σωθεί ο ιστορικός χώρος των Πηγών των Αρμένων και του γύρω περιβάλλοντος ζητά μέσα από επιστολή – ανακοίνωσή της η Ιστορική Λαογραφική και Αρχαιολογική Εταιρεία Κρήτης. Η **ΙΛΑΕΚ** μέσω της ανακοίνωσής της αντιδρά στην ιδιωτικοποίηση των πηγών Αρμένων αλλά και του περιβάλλοντος ιστορικού και αρχαιολογικού χώρου, ζητώντας την ανάδειξη που αναλογεί σε έναν τέτοιο χώρο ευρύτερο.

Αναλυτικά στην ανακοίνωσή της αναφέρει τα εξής:

«Η ΙΛΑΕΚ δεν μπορεί να μείνει σιωπηρή στην προσπάθεια ιδιωτικοποίησης των πηγών Αρμένων και του περιβάλλοντος ιστορικού και αρχαιολογικού χώρου.

Το νερό είναι ένα δημόσιο αγαθό, που πρέπει με κάθε τρόπο και μέσο να προστατεύσουμε, ο χώρος έχει μεγάλη ιστορική σημασία που με την ευκαιρία πρέπει να αναδειχτεί. Δίπλα ακριβώς στις τρεις πηγές απ' όπου υδροδοτείται και αρδεύεται ο Αποκόρωνας, επενδυτής, ξεκίνησε εργασίες κατασκευής τουριστικού καταλύματος, οικειοποιούμενος τον περιβάλλοντα χώρο των πηγών και κλείνοντας την πρόσβαση σε αυτές.

Σε αυτόν το χώρο: «...Εις Αρμένους εν τω μέσω πλήθους πηγών και ποταμών

Ο ιστορικός Πλάτανος του Μπουρνάζου την παλιά καλή εποχή.

υπάρχει μεγάλη ιστορική πλάτανος, υπό της οποίας την 22 Μαΐου 1822 υπεγράφη υπό της Κρητικής Συνελεύσεως το καταρτισθέν εις Επίδαυρον πολίτευμα...» (Καλλίνικος Κυρ. Κριτοβουλίδης).

Ήταν ο ιστορικός «πλάτανος του Μπουρνάζου» κάτω από τον οποίο πραγματοποιήθηκε η «Κρητική Συνέλευση» στις 22 Μαΐου 1822 και υπογράφηκε από τους Κρητικούς το Σύνταγμα της Επιδαύρου και η «Συνέλευση των Κρητών» το 1897 με την ηγετική παρουσία του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο πλάτανος μπορεί να κάνκε, μένει μια πλάκα να θυμίζει την ιστορικότητα του χώρου, η Ιστορία και η σημασία όμως δεν καίγονται!

Αλλά επίσης έχει μεγάλη σημασία η ύπαρξη Αρχαιολογικού χώρου μέσα στον οικισμό των Αρμένων. Σε μικρή απόσταση βόρεια των πηγών υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου του 16ου αιώνα, με λείψανα μιας παλιότερης εκκλησίας του 13ου αιώνα και πιο κάτω παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου αιώνα με ψηφιδωτά δάπεδα, που επεκτείνεται ανατολικά τουλάχιστον μέχρι τον πλάτανο της πλατείας και από τις άλλες πλευρές σε απροσδιόριστη απόσταση. Από τον αρχαιολόγο +Μανόλη Μπορμπουδάκη επίσης, αναφέρεται η ύπαρξη μιας ακόμη παλαιοχριστιανικής βασιλικής κάτω από την εκκλησία της Παναγίας στα νότια, επίσης σε μικρή απόσταση από τις πηγές. Πρόκειται τουλάχιστον για ένα παλαιοχριστιανικό οικισμό καθόλου ασήμαντο, μέσα στους Αρμένους.

Τέτοια μεγάλη σπουδαιότητα και ιστορία του χώρου δεν μπορεί να ιδιωτικοποιηθεί και να αποκλειστεί η προσβασιμότητά του.

Συντασσόμενοι με τους ανθρώπους των Αρμένων ενώνουμε την φωνή μας με του ε.ε αρχαιοτήτων κ. Μ. Ανδριανάκη και του ιστορικού κ. Στρατή Μπουρνάζου να σωθεί αυτός ο ιστορικός χώρος και να αναδειχτεί όπως του αρμόζει από τους υπεύθυνους φορείς».

«Ο Αποκόρωνα και οι Ανθρωποί του» των Γιάννη Κ. Λεντάρη και Γιώργου Ι. Λεντάρη

Τον Ιανουάριο του 2021 εκδόθηκε το βιβλίο «ο Αποκόρωνα και οι Ανθρωποί του» των Γιάννη Κ. Λεντάρη και Γιώργου Ι. Λεντάρη, το οποίο, όπως γράφουν για τον αναγνώστη οι συγγραφείς του, [...] «είναι το αποτέλεσμα πολυετούς μελέτης. Το απόσταγμα από τη μελέτη αυτή περιλαμβάνεται στις σελίδες του. Αφορά την ανάδειξη της επαρχίας Αποκορώνου και των ανθρώπων της στη δεδομένη χρονική περίοδο, μέχρι τις μέρες μας. Λαμβάνει βέβαια υπόψη την πρόοδο και τους ανθρώπους των λοιπών επαρχιών του Νομού μας και της Κρήτης γενικότερα. Διαβάστε το, μην το αγνοήσετε. Ίσως πληροφορηθείτε πράγματα που δεν γνωρίζετε, ή που είχατε λησμονήσει. Τα κείμενά του συνιστούν μια μικρή Οδύσσεια των συγγραφέων, διαβατών κι αυτών της ζωής, που βούλωσαν τ'αυτιά τους στις Σειρήνες και δεν πτοήθηκαν από τους Κύκλωπες για να φθάσουν στο τέλος, στην Ιθάκη τους, αγκαλιά με την αλήθεια».

Θεωρώντας σημαντική την πρωτοβουλία των συγγραφέων, Γιάννη και Γιώργου, για την διατήρηση της ιστορίας του τόπου μας και των ανθρώπων του, με την άδεια τους, συνεχίζουμε την δημοσίευση σε συνέχειες του κεφαλαίου του βιβλίου που αναφέρεται στο χωριό μας, στους Αρμένους.

Εθνική προσφορά

Οι Αρμένιοι ανέδειξαν κατά την πολύχρονη ιστορία τους αρκετούς επαναστάτες, αγωνιστές και προμάχους της ελευθερίας, που αναφέρονται παρακάτω:

Κυριάκος-Καλλίνικος Κριτοβουλίδης (1792-1868)

Υπήρξε μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της Κρήτης του 18ου αιώνα. Ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας (1819) και κορυφαίος ηγέτης της Επανάστασης, λόγιος και ιστορικός. Διακρίθηκε ως ιστορικός συγγραφέας από τους σημαντικότερους της εποχής του, αλλά και ως λόγιος βιογράφος και λαογράφος. Διετέλεσε γραμματέας του αρχηγού του Αποκορώνου Σήφακα. Πριν την επανάσταση του 1821 υπηρέτησε δάσκαλος στη Ρόδο, ενώ μετά την απελευθέρωση της Γραμπουσας το 1825 πρωτοστάτησε στην ίδρυση σχολείου και στην εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης από όλους του επαναστάτες και τους χριστιανούς, που είχαν καταφύγει εκεί για να σωθούν. Σημειώνεται πρόσθετα, ότι μετά την κατάληψη της Γραμπουσας από τους επαναστάτες τον Αύγουστο του 1825 ο Καλλίνικος Κριτοβουλίδης διορίστηκε από την τότε Ελληνική κυβέρνηση μέλος της τριμελούς επιτροπής, που είχε λάβει την εντολή «να διοικεί προσωρινώς την Κρήτη». Είχε διοριστεί επίσης, από τους επαναστάτες, που είχαν ιδρύσει το 1826 σχολείο στη Γραμπούσα, μέλος της τριμελούς επιτροπής που είχε την υπο-

χρέωση να φροντίζει «την βελτίωση του παιδαγωγείου τούτου».

Πλήρη βιογραφικά του στοιχεία αναφέρονται στο βιβλίο του, «Απομνημονεύματα του περί αυτονομίας της Ελλάδος πολέμου των Κρητών». Στην αυθεντική επανέκδοση των απομνημονευμάτων προέβη η εφημερίδα «Ελευθερόπολις» και ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής «Ο Κριτοβουλίδης» το 2009, με την επιμέλεια του Γιάννη Σ. Τσακιράκι.

Βιογραφικά στοιχεία του Κ. Κριτοβουλίδη περιλαμβάνονται και στο βιβλίο Πρωτοπόροι της Κρητικής Ελευθερίας του πρωτοπρεσβύτερου Θεολόγου και Ιστορικού Μιχαήλ Βλαβογιλάκη.

Ανέστης Αναστασιάδης

Διετέλεσε γραμματέας της επιτροπής του επαναστατικού στρατοπέδου Ακρωτηρίου 1897. Τον σκότωσαν και τον ακρωτηρίασαν οι Τούρκοι στις 22-3-1897.

Σταύρος Παπαδάκης

Γεννήθηκε στους Αρμένους το 1864. Ήταν γόνος ιστορικής οικογένειας. Έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1889, συνελήφθη και φυλακίστηκε. Με την παρέμβαση του Έλληνα προξένου δεν εξορίστηκε. Συνεργάστηκε με την Μεταπολιτευτική Επιτροπή και συμμετείχε στην Μάχη της Αλμυρίδας κατά την οποία τραυματίστηκε από μια οβίδα στο μηρό και στο στήθος, στη θέση «Του Βενιέρη τ'αμπέλι». Τιμήθηκε από την Επιτροπή Αναγνώρισης Αγωνιστών με το βαθμό του Οπλαρχηγού β' τάξεως. Επί Κρητικής Πολιτείας διατέλεσε Δήμαρχος Αρμενίων από το 1907 μέχρι το 1911, που άρχισε η εφαρμογή του νέου θεσμού των Αγροτικών δήμων.

Οι Γιάννης Ν. Τερεζάκης και Κωνσταντίνος Προεστάκης υπήρξαν αγωνιστές του Μακεδονικού Αγώνα 1903-1908.

Σημαντική προσφορά θεωρείται και η συμμετοχή του γενικού αρχιάτρου **Δημητρίου Μουντοκαλάκη** του Θεοδώρου, Ταξιάρχου (1897-1955), εθελοντού στον Κριμαϊκό πόλεμο το 1917 και στη συνέχεια στους πολέμους που ακολούθησαν.

Δημήτριος Ιωσήφ Μιχελογιάννης

Κατά την κατοχική περίοδο οι Αρμενιοί ανέπτυξαν έντονη αντιστασιακή δραστηριότητα και συμμετείχαν στις ανταρτικές ομάδες με πρωταγωνιστή τον Συνταγματάρχη Δημήτριο Ιωσήφ Μιχελογιάννη. Η προτομή του έχει τοποθετηθεί στη Ραμνή Αποκορώνου.

(Πηγές: Αναστάσιος Χαλκιαδάκης «Ο Αποκόρωνα στην περίοδο της τουρκοκρατίας», Αθήνα 1994, σελ. 284 & Πέτρος Στυλ. Βλαχάκης, Ιστορικός ερευνητής. Τριμηνιαία έκδοση Δήμου Αρμενίων «τα εν δήμω», Δ' τρίμηνο 2005, σελ. 12).

Άνθρωποι των γραμμάτων και της δημόσιας ζωής

Αξιοσημείωτο είναι, ότι από τους Αρμένους, ένα χωριό 400 κατοίκων, αναδείχθηκαν τα τελευταία χρόνια αρκετοί άνθρωποι με σημαντική προσφορά στην πολιτική, στα γράμματα και στην κοινωνία γενικότερα.

Απ' αυτούς διακρίνονται οι εξής:

Α' Βουλευτές

Γεώργιος Μιχελογιάννης του Ιωσήφ (1901-1996)

Γεώργιος Μιχελογιάννης του Ιωσήφ, 1901-1996, βουλευτής Ένωσης Κέντρου επί Πρωθυπουργίας Γ. Παπανδρέου

Γεννήθηκε στη Ραμνή το έτος 1901. Φοίτησε στο δημοτικό σχολείο της Ραμνής και του Φρε. Απολυτήριο έλαβε από το γυμνάσιο Βάμου το 1922 και πτυχίο της Ιατρικής από το Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1930. Την ιατρική άσκησε αρχικά στο Νιό Χωριό και στη συνέχεια στους Αρμένους, όπου και εγκαταστάθηκε μόνιμα. Κατά τον πόλεμο του 1940 υπηρέτησε στο στρατό ως ανθυπίατρος, ενώ μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Γερμανούς συμμετείχε σε μυστικές συσκέψεις για τη δημιουργία των πρώτων αντιστασιακών ομάδων. Κατά τη δεκαετία του 1960, ο Γεώργιος Μιχελογιάννης αναμείχθηκε στην πολιτική και εκλέχθηκε Βουλευτής Χανίων με το κόμμα της Ενώσεως Κέντρου κατά τις βουλευτικές εκλογές του 1963 και 1964. Κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο που δοκιμαζόταν η Δημοκρατία στην πατρίδα μας, ο Γ. Μιχελογιάννης έμεινε πιστός στο κόμμα της Ενώσεως Κέντρου και στις αρχές της. Μετά την επιβολή της δικτατορίας της 21ης Απριλίου 1967 αφοσιώθηκε στο επάγγελμά του, το οποίο άλλωστε δεν έπαψε να ασκεί και ως βουλευτής. Περιερχόμενος τα χωριά επισκεπτόταν τους αρρώστους ακόμα και χωρίς να τον καλούν, τους εξέταζε δωρεάν δίνοντας τους και φάρμακα που συνήθως κρατούσε στην τσάντα του. Ο Γ. Μιχελογιάννης ήταν πολύ αγαπητός εξαιτίας της καλοσύνης του και της δωρεάν ιατρικής που προσέφερε. Είχε παντρευτεί το 1936 τη Στέλλα το γένος Βογιατζάκη από το Κόκκινο Χωριό, με την οποία απέκτησε τον Σήφη που έγινε γιατρός και την Ασπασία, σύζυγο του δημοσιογράφου Χαράλαμπου

Παπαδάκη. Πέθανε το Μάη του 1996 και τάφηκε στη Ραμνή με τη συμμετοχή πλήθους κόσμου, των Αρχών του Νομού, βουλευτών και εκπροσώπων της Κυβέρνησης.

Ιωσήφ Μιχελογιάννης του Δημητρίου

Ιωσήφ Μιχελογιάννης του Δημητρίου, Δικηγόρος, τ. βουλευτής Χανίων

Γεννήθηκε στις 17.10.1936 στα Χανιά.

Σπουδές: Πολιτικές Επιστήμες στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Νομικές Επιστήμες: Νομική Σχολή Α.Π.Θ. Πτυχίο Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών. Εξελέγη βουλευτής Χανίων (ΠΑΣΟΚ) στις εκλογές 1977, 1981, 1985, 1993, και 1996. Διετέλεσε μέλος της κοινοβουλευτικής συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης. Επικεφαλής της Ελληνικής κοινοβουλευτικής αντιπροσωπείας στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, εκλέχθηκε και αντιπρόεδρος των κοινοβουλευτικών συνελεύσεων στους διεθνείς αυτούς οργανισμούς. Μέλος της Επιτροπής αναθεώρησης του Συντάγματος 1975 (1986). Πρόεδρος των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών Εξωτερικών, Προεδρίας, Παιδείας-Πολιτισμού και Μορφωτικών Υποθέσεων. Γραμματέας του Κοινοβουλευτικού Τομέα Εξωτερικών και Άμυνας του ΠΑΣΟΚ. Μέλος της Διακομματικής Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων και της Διακομματικής Επιτροπής για τον Ελληνισμό της Διασποράς. Ιδρυτικό μέλος του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» και εκπρόσωπος της διεθνούς εταιρείας φίλων Νίκου Καζαντζάκη στα Χανιά. Υπήρξε τέλος Πρόεδρος της Διακομματικής Επιτροπής της Βουλής για την καθιέρωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας στην Ελλάδα.

Έχει παντρευτεί την μαθηματικό Μαρία Τζινάκη, με την οποία απέκτησε μία κόρη κι ένα γιο. (Πηγές: Το βιογραφικό του σημείωμα συντάχθηκε από τον ίδιο).

Νίκος Χριστοδουλάκης του Μιχαήλ τέως βουλευτής Χανίων, Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Γιος του Μιχαήλ Χριστοδουλάκη από τους Αρμένους, γεννήθηκε στα Χανιά το 1952.

Νίκος Χριστοδουλάκης του Μιχαήλ, τέως βουλευτής Χανίων

Σπουδές: Πτυχίο Ηλεκτρολόγου Μηχανι-

κού Ε.Μ.Π. (1970-1975). Μεταπτυχιακό (MPM1) από το Πανεπιστήμιο Cambridge. (1980-1981) και διδακτορικό δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο Cambridge (1981-1984).

Α. Κυβερνητικές θέσεις: Υπήρξε Οικονομικός Σύμβουλος του Πρωθυπουργού (1993-1996) και Γ. Γ. Έρευνας και Τεχνολογίας (1993-1996). Διετέλεσε Υφυπουργός Οικονομικών αρμόδιος για τον προϋπολογισμό και τη διαχείριση του Δημόσιου Χρέους από το 1996 έως το Μάρτιο του 2000. Το Α' εξάμηνο του 2003 διετέλεσε πρόεδρος στο συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Β' εξάμηνο του 2002 πρόεδρος στην ομάδα Υπουργών της Ευρωζώνης (Eurogroup). Διετέλεσε επίσης, Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών από 24-10-2001 έως 10-3-2004, Υπουργός Ανάπτυξης με αρμοδιότητα τους τομείς Ενέργειας, Βιομηχανίας, Τουρισμού, Εμπορίου και Έρευνας από 13-4-2000 έως 24-10-2001. Στις εκλογές του 2004 εξελέγη βουλευτής Χανίων. Έχει γράψει βιβλία και έχει δημοσιεύσει πολλές εργασίες και άρθρα σε διεθνή περιοδικά για θέματα Οικονομικής Πολιτικής, Διακυμάνσεως και Ανάπτυξης.

Β. Καθηγητής Οικονομικής Ανάλυσης στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Διετέλεσε Αντιπρόεδρος Οικονομικών Υποθέσεων και Προσωπικού του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (1992-1995). Επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου το 1996 και ερευνητής στο Ινστιτούτο Tinbergen του Άμστερνταμ το 1993. Επισκέπτης καθηγητής στο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών στο Πανεπιστήμιο Karolo της Πράγας 1992-1993. Από το 1992 είναι ερευνητής εταίρος στον τομέα Μακροοικονομικής του (CEPR.) στο Λονδίνο. Εργάστηκε στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας 1990, στο London Business School, ως επισκέπτης ερευνητής, ανώτερος ερευνητής στο τμήμα Εφαρμοσμένων Οικονομικών University of Cambridge (1984-1986). Το 1984 του απονεμήθηκε το βραβείο John Winbolt του Πανεπιστημίου Cambridge για την καλύτερη δημοσίευση ερευνητικής εργασίας υποψηφίων διδασκτόρων. Βραβεύθηκε από την Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία το 1970. Μεταξύ των βιβλίων που έχει συγγράψει είναι και τα παρακάτω: 1988-Συστήματα Ελέγχου και Οικονομικές Εφαρμογές. 1998 - Το Νέο τοπίο της Ανάπτυξης. 2006 - Το Εκκρεμές της Σύγκλησης. 2011 - Σώζεται ο Τιτανικός; 2012 - Οικονομικές Θεωρίες και Κρίσεις. 2013 - Άγος Απλήρωτο. 2014 - Ευρώ ή Δραχμή;

(Πηγές: Το βιογραφικό του σημείωμα συντάχθηκε από τον ίδιο. Συμπληρωματικά στοιχεία του βιογραφικού στάλθηκαν από το Γραμματέα του κ. Ντίνο Μαραγκουδάκη.)

**Β'. Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι
Ιωάννης Μελισσάς του Αντωνίου**

Γεννήθηκε στα Χανιά το 1950 και είναι γιος του Αντώνη Μελισσά γιατρού από τους Αρμένους. Πήρε το πτυχίο Ιατρικής το 1974 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και ολοκλήρωσε τη διδακτορική διατριβή του, το 1976 με βαθμό Άριστα. Από τον Ιούνιο του 1976 μέχρι το Μάιο του 1977, υπηρέ-

τησε ως βοηθός στη χειρουργική κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Χανίων «Άγιος Γεώργιος» και από το 1978 μέχρι το 1981 ως βοηθός στην Α' Χειρουργική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών, υπό τους καθηγητές Π. Χρυσοσπάθη, Β. Γκολεμάτη και Π. Μπάλα. Από τον Ιούνιο του 1981 συνέχισε τις σπουδές και τη σταδιοδρομία του στο εξωτερικό μεταβαίνοντας στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νοτίου Αφρικής και αναλαμβάνοντας την διεύθυνση της χειρουργικής κλινικής του εκεί Νοσοκομείου δυναμικότητας 4500 κλινών. Ειδικεύθηκε στις παθήσεις του οισοφάγου και τον Απρίλιο του 1985 του απονεμήθηκε το βραβείο της εταιρείας χειρουργικής έρευνας και υποτροφία με χρηματικό έπαθλο της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου για συνέχιση της πειραματικής έρευνάς του.

Το Δεκέμβριο του 1986 εκλέχθηκε επίκουρος καθηγητής του Ιατρικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης και από το Σεπτέμβριο του 1989 που άρχισε η λειτουργία του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ηρακλείου εργάστηκε προσφέροντας και οργανωτικό έργο.

Το 1998 εκλέχθηκε πρόεδρος της Ελληνικής Χειρουργικής Εταιρείας Παχυσαρκίας, ενώ το 2004, 2005 και 2006 εκλεγόταν Πρόεδρος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Χειρουργικής Παχυσαρκίας (IFSO). Το Νοέμβριο του 2006 εκλέχθηκε στη θέση καθηγητή Χειρουργικής στο ιατρικό τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης και το Φεβρουάριο του 2009 έγινε Διευθυντής της Ιατρικής Υπηρεσίας του ΠΑ.Γ.Ν.Η. Έχει αξιόλογο συγγραφικό έργο σε ελληνικά και ξενόγλωσσα βιβλία και έχει παρουσιάσει μελέτες του σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια. (Πηγές : Το βιογραφικό του σημείωμα συντάχθηκε από τον ίδιο).

**Σήφης Μιχελογιάννης του Γεωργίου
(1938-2017)**

Αναπληρωτής καθηγητής Παιδονευρολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Γιος του γιατρού Γεωργίου Μιχελογιάννη, γεννήθηκε στους Αρμένους Αποκορώνου το έτος 1938. Φοίτησε στο γυμνάσιο Αρρένων Χανίων και πήρε πτυχίο Ιατρικής με βαθμό «Άριστα» το 1965 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μετά την απόκτηση του πτυχίου του έκανε μεταπτυχιακές σπουδές για δέκα χρόνια σε Πανεπιστήμια της Ευρώπης (Γερμανία, Ελβετία, Σουηδία). Μετά την πτώση του δικτατορικού καθεστώτος το 1974, επανήλθε στην Ελλάδα και εργάστηκε στο Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία». Το 1985 εκλέχθηκε Επίκουρος και στη συνέχεια Αναπληρωτής καθηγητής στην έδρα της Παιδονευρολογίας της Ιατρικής Σχολής στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έχει δημοσιεύσει πολλές μελέτες πάνω στο αντικείμενό του και έχει λάβει μέρος σε πολλά συνέδρια στη χώρα μας και στο εξωτερικό. Ήταν παντρεμένος και έχει ένα γιο. Πέθανε το 2017 και τάφηκε στο Κόκκινο Χωριό, τόπο καταγωγής της μητέρας του.

(Πηγές: Σημείωμα Γεωργίου Φρεσκάκη, επιτίμου διευθυντή ΟΤΕ και αντιπροέδρου Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου.)

Η συνέχεια σε επόμενο τεύχος της «Ε»

Ατομική έκθεση κολλάζ της Μαριλένας Νικολάου-Κουτσουπάκη

Ατομική έκθεση κολλάζ της Μαριλένας Νικολάου-Κουτσουπάκη πραγματοποιείται από 28 Οκτωβρίου μέχρι 28 Νοεμβρίου 2022, στην Μικρή Αίθουσα Τέχνης, στην οδό Κισσάμου 103 στα Χανιά.

Η μορφή των έργων είναι κολλάζ από χρησιμοποιημένα περιοδικά και εφημερίδες. Είναι η πρώτη έκθεση της καλλιτέχνιδας και αποτελεί το σύνολο μια δουλειάς 20 και πλέον χρόνων.

Τι μας επικοινωνεί μια άναρχη δομή από εικόνες και λέξεις μέσα σε ένα μαύρο πλαίσιο;

Γράφει ο **Αλέξης Αλεξίου**

Φωτογραφίες και σκίτσα, πρωτογράμματα και τίτλοι, ατάκες και μικρά κείμενα συνθέτουν με τον τρόπο τους μια νέα αφήγηση και μας προσκαλούν σε μια διαφορετική ανάγνωση των μέχρι τώρα συμβατικών έργων.

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα που οι Τέχνες άρχισαν να μεταλλάσσονται, και από τον ακαδημαϊσμό να περνάνε δειλά-δειλά σε πιο «ελεύθερες εκφράσεις», η αισθητηριακή απελευθέρωση εκτινάχτηκε. Μέσα από τις εξαθλιωμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της εποχής, ξεπήδησε ένα κύμα αμφισβήτησης που απλώθηκε σε όλο το φάσμα των καλλιτεχνικών κινημάτων. Πρωτοποριακό κίνημα αυτή την εποχή ήταν ο Ντανταϊσμός και η μετέπειτα εξέλιξή του, ο Σουρεαλισμός.

Λογοτεχνία, ζωγραφική, γλυπτική, φωτογραφία, μεικτές τεχνικές και συνδυασμοί αυτών ήταν στην πρώτη γραμμή έκφρασης των δημιουργών του μεσοπολέμου. Το αντικείμενο πλέον είναι μόνο το πρόσχημα που θα προκαλέσει διάλογο, δράση, αναπροσαρμογή του χώρου και των εννοιών και σαν σύνολο θα συνθέσει ένα καινούριο έργο. Έτσι, μέσα από τις νέες αυτές δομές έκφρασης, οι πρακτικές της μίμησης όπου ο καλλιτέχνης αντιγράφει κάποιο -γνωστό συνήθως- υπάρχον έργο με τον δικό του τρόπο, ή ακόμα και της ιδιοποίησης (ή οικειοποίησης) όπου ο καλλιτέχνης ιδιοποιείται ένα υπάρχον έργο επεμβαίνοντας πάνω του με διάφορες τεχνικές, είναι απόλυτα θεμιτές.

Στην τεχνική του κολλάζ¹ που με τόση επιμέλεια δημιουργεί εδώ και χρόνια η **Μαριλένα Νικολάου-Κουτσουπάκη**, οι παραπάνω τεχνικές αξιοποιούνται στο έπακρο. Εικόνες και γράμματα παρμένα μέσα από χρησιμοποιημένα περιοδικά και εφημερίδες συνενώνονται, αλληλοκαλύπτονται και τελικά αναγεννώνται για να μας δώσουν μια νέα πολυδιάστατη ανάγνωση.

Η αισθητική απόλαυση των έργων δεν είναι εύκολη. Η ανάγνυσή τους απαιτεί υπομονή και πολλαπλές οπτικές σαρώσεις. Η μορφή του έργου τέχνης αρχικά μας ξενίζει παρατηρώντας όμως τις αποδομημένες εικόνες συνδυαζόμενες με τμήματα φράσεων και παραγράφων, μας κεντρίζουν και μας προκαλούν σε μια επαναδιαπραγμάτευση με το βαθύτερο περιεχόμενο του έργου.

Γνωστά πρόσωπα του σινεμά και τίτλοι ταινιών, μονολεκτικές εκφράσεις και μότο, εμβληματικά σημεία του πλανήτη και προσωπικά αντικείμενα-σύμβολα, συνδυάζονται σε ένα μαγικό καλειδοσκόπιο αποδίδοντας σε κάθε έργο και τουλάχιστον μια νέα έννοια. Ιλουστρασιόν φωτογραφίες που αντικατοπτρίζουν την αίγλη μιας άλλης παρελθούσας εποχής τέμνονται από ημιαυτόνομες φράσεις αναίρωντας τον αρχικό σκοπό τους χωρίς όμως να μας δίνουν εύκολες απαντήσεις.

Με εμφανείς επιρροές από την πρωτοπόρα του φωτομοντάζ Hannah Höch (Γερμανία, 1889-1978) συνδιαλεγόμενες με την Λακανική Θεωρία του Άλλου,

1. Κολλάζ (το) {ακλ} ελλ: χαρτεπικόλληση. Ετοιμ: αντιδάνειο από το γαλλικό collage < coller < colle < αρχ. Κόλλα.

1. Τεχνική ζωγραφικής κατά την οποία χρησιμοποιούνται εκτός από χρώματα, ετερόκλητα υλικά (φωτογραφίες, υφάσματα, αποκόμματα εφημερίδας κλπ) που επικολλώνται σε επιφάνεια. 2. (μτφ) κάθε συνδυασμός διαφορετικών μεταξύ τους στοιχείων. Από το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Παμπινιώτη Β' Έκδοση, σελ. 917

τα κολλάζ της έκθεσης της Μαριλένας Νικολάου-Κουτσουπάκη συνομιλούν με τα διαχρονικά ζητήματα της Τέχνης. Η ανθρώπινη ύπαρξη, ο πόνος, η διαφορά των φύλων, η έννοια του χρόνου και φυσικά ο θάνατος ξεπηδάνε μέσα από γραμμές και σχήματα, από αναλογίες και όγκους, από κορεσμένα χρώματα και γκρίζους τόνους.

Το αποτέλεσμα σίγουρα ξεπερνά κατά πολύ τις αρχικές επιφυλάξεις. Μήδεια, Αδάμ, Εύα, Παρόν, Πάθος, Όνειρα, Αθήνα, είναι μερικοί μόνο από τους εικοσιεννιά τίτλους της έκθεσης «**Απόδραση στον κόσμο της φαντασίας**» που αντικατοπτρίζουν τις βαθύτερες σκέψεις και προτάσεις της καλλιτέχνιδας.

Με αυτή την έκθεση η Μαριλένα Νικολάου-Κουτσουπάκη, αγγίζει τον πυρήνα της Σύγχρονης Τέχνης. Το έργο, στο σύνολό του, είναι μια συνεχής πρόκληση. Ερωταπαντήσεις, προβληματισμοί, διαρκής αναζήτηση και αγωνία μας βάζουν σε ένα ατέρμονο μονοπάτι επανερμηνείας των έργων, που δεν είναι άλλο από την επανερμηνεία της ίδιας μας της ύπαρξης.

Μαριλένα Νικολάου-Κουτσουπάκη

Γεννήθηκε στην Αθήνα, μένω όμως μόνιμα στα Χανιά Κρήτης με την οικογένειά μου.

Έχω μεταπτυχιακό στην διδασκαλία της Αγγλικής Γλώσσας από το Aston University, είμαι κάτοχος του Διπλώματος Μετάφρασης του Institute of Linguists και είμαι μέλος του Ινστιτούτου Γλωσσολογίας του Λονδίνου.

Το πάθος με τη μάθηση και τη διδασκαλία καθώς και η έμφυτη αγάπη μου για τα παιδιά όλων των ηλικιών με οδήγησαν να ανοίξω το Κέντρο Ξένων Γλωσσών «Μάθησις» στα Χανιά στο οποίο διδάσκω μέχρι σήμερα.

Ασχολούμαι με την τέχνη του κολλάζ είκοσι και πλέον χρόνια. Αποτελεί τη διέξοδο και τρόπο έκφρασης των προσωπικών μου αγωνιών, των θέλω μου, αλλά και των προβληματισμών μου για τον κόσμο που με περιβάλλει. Είναι ένας δρόμος φυγής. Μια απόδραση μέσα από τον κόσμο των περιοδικών στον φαντασιακό κόσμο της Τέχνης.

Το κολλάζ μπορεί να ξεκινήσει από το σιδήποτε... σιδήποτε μπορεί να κεντρίσει την φαντασία σου.

Μια φωτογραφία, μια λέξη, μια ατάκα, μια άποψη, ένα άρθρο... Ξεκινάς από εκεί και μετά αρχίζεις να χτίζεις τη δική σου ιστορία, αλλά και πάλι δεν είναι μόνο αυτό.

Ένα κολλάζ έχει πολλές αναγνώσεις... τόσες όσες κι αυτοί που το κοιτούν. Κι αυτό είναι η μαγεία του.

Ο φίλος μου ο γαϊδουράκος

Γράφει ο Γιώργης Καπριδάκης

Βλέποντας τις φρικιαστικές εικόνες μ' αυτόν τον κανίβαλο να σέρνει τον φουκαρά τον γαϊδουράκο με το αγροτικό στον δρόμο και να τρίβεται το άτυχο ζώο στην άσφαλτο... που τελικά υποβλήθηκε σε ευθανασία από τις κακώσεις, θυμήθηκα τον δικό μας γάιδαρο στο χωριό, που είχαμε γίνει τα καλύτερα φιλαράκια.

Μου τον είχαν υιοθετήσει αποκλειστικά οι δικοί μου να ασχολούμαι μαζί του, επειδή ήξεραν πως θα τον ποτίσω στην ώρα ντου, θα τον μεταδέσω στο χωράφι σε άλλο σημείο, και δεν θα τον αφήσω δεμένο με τις ώρες να ψήνεται στον καυτό ήλιο.

Τον είχα μάθει πως θα πίνει νερό από το συγκλί σφυρίζοντας του, κι αυτός έπινε κοιτάζοντας με στα μάτια. Αν δεν ήταν καθαρό δεν έπινε.

Όλες οι μεταφορές μας τότε γινόταν με τον γάιδαρο..., το πρωί να πάμε στο άρμεγα των οζών να πάρουμε το γάλα, το απόγεμα στο περβόλι να κουβαλήσουμε τα τσουβάλια πατάτες, όταν τρυγούσαμε το αμπέλι να του φορτώνουμε 2 τρυγοκοφίνες γεμάτες σταφύλια, και να τον λαλώ να ξεφορτώνω στην ταράτσα και ξανά πίσω.

Επίσης τέτοια εποχή σηκωνόμαστε αξημέρωτα, κι ανηφορίζαμε καβάλα από γιδόστρατα ψηλά στα όρη, να κόψουμε ξύλα με τη μανάρα... Τον αφήναμε ελεύ-

θερο να βόσκει τα βότανα του βουνού, και κατά το μεσημέρι τον φορτώναμε ένα καλό γομάρι ξερούς κυπάρισους... και σιγά σιγά επιστροφή στο χωριό...

Ήταν πολύ προσεχτικός στα κακοτράχαλα στρατάκια της μαδάρας μη παραπατήσει και κατρακυλήσει στον χαλασέ. Θυμούμαι έναν Αύγουστο που τον πήραμε σαν ταξί με τον αδερφό μου τον Νίκο και μας πήγε από το Ασκύφου στους Αρμένους για να κάνουμε την βόλτα μας και να κόψουμε σύκα... μιλάμε για 30 χλμ δρόμος από άσφαλτο και κονταρίδες, και μας πήγε σχεδόν μόνος του που ήξερε καλιά τον δρόμο.

Εκεί κάτσαμε τρεις μέρες, μας έκανε αυγά στραπατσάδα η θεία Φρόσω με ντομάτα, και για πρωινό φέτες με ζάχαρη, κάναμε και δυο μπανάκια στις Καλύβες με το γαϊδουροταξί, κόψαμε αποβραδής ένα καλάθι μαύρα σύκα από την χαλέπα μας, και πρωί πρωί πήραμε τον δρόμο για το οροπέδιο, με 2-3 στάσεις για να κρυώσει η μηχανή.

Ήταν πολύ δυνατός και πολύ ήρεμος κι όταν τον φορτώναμε στεκόταν σούζα,

αλλά είχε κι ένα κακό χούι ο μπαγάσας, γιατί ήταν γκομενιάρης... -τσαμούρης που λέγαν τότε...- όταν περνούσαμε από χωράφι που ήταν δεμένη καμιά γαϊδουρίτσα και του αναμασούσε τα χείλια της τον έπιανε ντελίριο, άρχιζε να φουσα σαν το θεριό, να γκανίζει και να μουντάρει κατά πάνω της σφαίρα, κι άντε κάντον καλά, θα σε σκότωνε αν τον εμπόδιζες... Μια φορά θυμούμαι που καθόμουν τσι καπούλες και κουβαλούσα το γάλα που την είδε ξαφνικά να του κουνά τον ορά της, οπότε άρχισε πάλι τις σουζες, εγώ την κοπάνισα και την κυνηγούσε φορτωμένος τις ντενεκέδες το γάλα, που έκαναν ντούκου ντούκου δεμένες στο σαμάρι, και δεν μπορούσα να τον κάνω καλά.

Ένα βραδάκι πάλι που καθόμουν πάνω ξεσωμάρωτος πηγαίνοντας τον σπίτι, μόλις την είδε και προσπάθησα να τον σταματήσω τραβώντας το χαλινάρι, σηκώνει ψηλά το μπροστινά του πόδια κάνοντας σουζες, αρχίζει τις γκανιές και τσινές στον αέρα, και πριν προλάβω να κατέβω με πετά μέσα σ' ένα βάτο ανάσκελα.

Πήδηξε μετά τον φράχτη μ' ένα σάλτο σαν αθλητής με έμποδιων, και την κυνηγούσε γύρω γύρω στο αλώνι, αυτή του έπαιζε ελαφρές διπλοτσινιές στα μούτρα, αλλά τού κουνούσε και την ορά της τσαχπίνικα..., ήταν

Μάνης μήνας η εποχή που ζευγαρώνουν. Την επομένη, ο μπάρμπα Γιάννης τ' αφεντικό τσι γαϊδούρας που είδε το σκηνικό ήρθε σπίτι κι έκανε παράπονα του πατέρα μου ότι του γ@στρώσαμε την γαϊδούρα του και δεν θα μπορεί να κάνει τσι δουλειές του με την κοιλιά... κι ότι ήθελε αποζημίωση. -ίντα λες μπρε σύντεκνε -εμάνισε ο γεροντής μου ετσά που του τόπε απότομα- αντί να μου φέρεις μερικές μπάλες άχερα για τον κόπο του γαϊδάρου μου θέλεις κι αποζημίωση..., δε σου δίνω πράμα και πχιένε να μου κάμεις μήνυση όπου θέλεις..., ντα γω μωρέ τον έστειλα, λες κι είναι καλιά η σουσουράδα η δική σου...

Τσατίστηκε τόσο πολύ ο αφέντης μου με τα καμώματα του, γιατί συνέχεια έλυνε και κυνηγούσε σε ούλο το χωριό, κι ετοιμάστηκε να τον μουνουχίσει μια μέρα, αλλά εγώ τον γλύτωσα την τελευταία στιγμή.

-Άστον μωρέ μπαμπά τον παντέρμο, αμαρτία είναι να τον βασανίζεις, ψυχική έχει κι αυτός.

Έζησε πολλά χρόνια ο φίλος μου ο μπουρικός κι είχαμε γράψει πολλά χιλιόμετρα μαζί σε μεταφορές και βόλτες...,

αλλά πρώτα βγαίνει η ψυχή και μετά το χούι λένε. Μέχρι τα βαθιά γεράματα σήκωνε ψηλά την μουσούδα του και χλιμίντριζε όταν έβλεπε θηλυκό..., έτρωγε βέβαια πότε πότε κάτι ψιλές στα καπούλια από τον αφέντη μου μπας και στρώσει, αλλά αυτά ήταν καϊδέματα, μπρος στο έγκλημα του Αντδημάρχου στα Γιάννινα. Πάντως τέτοιο άγριο βασανισμό ζώου απ' αυτό τον απίθανο τύπο δεν έχει ξαναγίνει..., πιστεύουμε η πολιτεία να τον ανταμείψει για τα καμώματα του.

Τα κάλαντρα της Πρωτοχρονιάς

*Αρχιμηνιά κι αρχιχροινιά,
ψηλή μου δεντρολιβανιά
κι αρχή καλός μας χρόνος,
εκκλησιά με τ' άγιο θρόνος.*

*Κι αρχή που βγήκε ο Χριστός,
Άγιος και Πνευματικός
στη γη να περπατήσει,
και να μας καλοκαρδίσει.*

*Άγιος Βασίλης έρχεται,
άρχοντες το κατέχετε
από την Καισαρεία,
συ σ' αρχόντισσα κυρία.*

*Βαστά εικόνα και χαρτί,
ζαχαροκάρδιο - ζυμωτή
χαρτί και καλαμάρι,
δες κι εμέ το παλικάρι.*

*Βασίλη πόθεν έρχεσαι,
και δε μας καταδέχεσαι.*

*...
Κάτσε να φας, κάτσε να πιεις,
κάτσε τον πόνο σου να πεις
Κάτσε να τραγουδήσεις,
και να μας καλοκαρδίσεις*

Χρόνια πολλά – Καλή χρονιά!

Αυτοί που φεύγουν...

Πέθανε και ετάφη στο νεκροταφείο του Μάλεμε Κυδωνίας, στις 4 Οκτωβρίου 2022, ο **Αντώνης Κουρομιχελάκης**, ετών 62. Ο Αντώνης ήταν σύζυγος της Ευαγγελίας Στεφανουδάκη - Κουρομιχελάκη και πατέρας της Μαρίας και της Δήμητρας.

Πέθανε και ετάφη στο νεκροταφείο του Νιού Χωριού στις 28 Σεπτεμβρίου 2022 ο **παπα-Μανώλης Νικολακάκης**, ετών 65, εφημέριος του χωριού μας για χρόνια. Ο παπα-Μανώλης ήταν σύζυγος της πρεσβυτέρας Γεωργίας Νικολακάκη (το γένος Νικηφοράκη) και πατέρας του αιδεσιμότατου Εμμανουήλ και της Αικατερίνης.

Η «Ελευθερόπολις» εκφράζει τα θερμά της συλλυπητήρια σε όλους τους συγγενείς.

Μνήμη Μαρίας

Ιωάννου Τσιτσιρίδη

19 Νοεμβρίου 2010-19 Νοεμβρίου 2022

Δώδεκα χρόνια, συμπληρώνονται εφέτος, από τότε που η ΜΑΡΙΑ ΜΑΣ αναχώρησε για ανεξερεύνητους κόσμους. Όπως κάθε χρόνο, θα τιμήσουμε τη μνήμη της, στο κοιμητήριο του Βοχαϊκού Κορινθίας, όπου αναπαύεται, στο χωριό του συζύγου της Δημήτρη Νικολάου. Σε θυμόμαστε πάντα, ο σύζυγος, τα παιδιά Θεωδώρας και Νανά, τα αδέρφια σου Ελένη, Κατερίνα και Χρήστος, τα εγγόνια σου και οι λοιποί συγγενείς και φίλοι.

Ένα ποίημα για τη ΜΑΡΙΑ, από τη φίλη της

Κωνσταντίνα Δημάκου- Ζαλακώστα
Κοντό μαλλί, μπάσα φωνή, χαμόγελο μεγάλο
λοξή ματιά, σκέψη βαθιά, στο χέρι το τσιγάρο
μπói μικρό, πάντα στητό, παράστημα θερίο
μια Κρητικιά, με λόγια κοφτά,
στα χείλη το αστειό.
Κουβέντες μεστές, καλές και σοφές,
όπου βρισκόταν,
σεμνή μορφή, γερή πυγμή,
εκεί που χρειαζόταν.
Σύντροφος σωστή, μάνα στοργική,
χαρίσματα της ψυχής της
μικρή οδός, γεμάτη φώς, η ρότα της ζωής της.
Δεκαεννιά Νοέμβρη, ημέρα Παρασκευή,
πρόωρα μας δραπετεύσε για άλλη περιοχή.
Να είναι καλοτάξιδη και πάντα αναπαυμένη
η σύνταξη που λογάριζε, αζήτητη θα μένει...

Νοέμβρης 2010

Χριστούγεννα με τη γιαγιά

Οι πιο χαρούμενες μέρες του χειμώνα για μικρούς και μεγάλους είναι αναμφισβήτητα οι γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς.

Τα παιδιά μαγεύουν οι κατανυκτικές ψαλμωδίες, τα όμορφα καινούργια ρούχα, το πλούσιο τραπέζι από φαγητά και γλυκά με όλη την οικογένεια συγκεντρωμένη γύρω του, τα παιχνίδια, τα δώρα. Και οι μεγαλύτεροι σίγουρα τα ζουν όλα αυτά. Παράλληλα όμως χίλιες δυο αναμνήσεις από τα παλιά Χριστούγεννα, ίσως πιο φτωχικά αλλά το ίδιο μαγεμένα, κατακλύζουν το νου και την ψυχή τους.

Θυμάμαι, πριν πενήντα τόσα χρόνια, τη χαρά μας όταν μας είπαν πως στις γιορτές θα ήταν μαζί μας και η γιαγιά. Στην αρχή παραξενευτήκαμε. Η γιαγιά έχασε νωρίς το σύντροφό της. Μάζεψε τότε το κουράγιο της, ανασκουμπώθηκε και, σβέλτη όπως ήταν, κατάφερε να μεγαλώσει και να παντρέψει τα έξι παιδιά της, τρία αγόρια και τρία κορίτσια. Εκείνη θα έμενε, όπως συνηθίζοταν, στο μεγάλο δίπατο σπίτι, που είχε αναστήσει την οικογένειά της, μαζί με τον πρωτότοκο γιο της. Όμως ο γιος σκοτώθηκε την εποχή της Γερμανικής κατοχής και η νύφη αργότερα έπεσε από μια ελιά και αδικοχάθηκε κι αυτή. Και τα δύο εγγόνια βρέθηκαν μακριά. Το μεγάλο σπίτι, άδειο από ανθρώπινη παρουσία, το κυριέψε θανατερή παγωνιά και το στοίχειωσε η θλίψη. Και η γιαγιά, για να μη μαστιγώνουν το λιγνό κορμί της οι αναμνήσεις, κλείδωσε τον πόνο στην καρδιά της και διάλεξε το μικρό δωματάκι της αυλής για κονάκι της, τη γωνιά της όπως έλεγε. Εκτός από την παρασία που μαγείρευε με ξύλα και ζεσταινόταν το χειμώνα, είχε ένα συμπαθητικό καλοστρωμένο πεζουλάκι, που χαιρόσουν να κάθεσαι, ένα σιδερένιο κρεβάτι και ένα μικρό ξύλινο τραπέζι με δυο καρέκλες. Στον τοίχο βρισκόταν η θέση για το λαϊνί, γεμάτο πάντα από ο δροσερό νερό της στέρνας. Καθημερινοί σύντροφοί της μια γατούλα και δυο-τρεις κότες στην άκρη της αυλής. Αν μιλούσαν θα έλεγαν το μοναδικό τους παράπονο από τη γιαγιά κάθε μέρα από το φαγητό τους έβαζε ψηλά στον τρόχαλο ένα μεγάλο κομμάτι ψωμί. Προοριζόταν για τα αγριοπούλια. «Πλάσματα του Θεού είναι κι εφτά. Είναι αμαρτία να 'μαστε χορτάτοι μόνο οι απατοί μας».

Κι όταν, ενώ έφερνε στο στόμα της το φαγητό, έπεσε κάτω λίγο, σταμάτησε αμέσως έκαμε το σταυρό της, κοιτάζοντας τα εικονίσματα, και σιγοψιθύρισε: «Θε μου, μην τ' απολείπεις από τον κόσμο». Παρατηρώντας την απορεμένη ματιά μου, συνέχισε. «Την ώρα παιδάκι μου που πέφτει κάτι τις χάμες, όντε πάεις να το φάεις, υπάρχει ποθές κιανείς πεινασμένος που το λιγουρέβεται κι αναστενάζει, άχι να 'χα μια μπουκιά. Κι επειδή είναι αμαρτία σου πέφτει από το στόμα».

Σπάνια εγκατέλειπε τη γωνιά της με τη δικαιολογία: «Είναι παιδάκι μου κι γι' όρθες και ο κάτης. Να μην ψοφήσουνε ατάιστα και απότιγα. Και μη μου κανο-

ναρχάτε είντα τα θέλω τα ζωντανά. Γιατί να το κατέτε: Οι πολλοί θέλουνε πολλά κι ο μοναχός απ' ούλα. Και τα έχνη παιδιά μου ανιμένουνε από τον άνθρωπο, όπως κι εφτός ανιμένει από το Θεό».

Ντυμένη στα μαύρα που έλαμπαν από καθαριότητα, με βαθιές τσέπες στη φούστα, γεμάτες καλούδια (σύκα, σταφίδες, καρύδια) για κάθε παιδί που συναντούσε, σου έκανε εντύπωση με το σπιτό λεπτό κορμί της, τα λαμπερά μαύρα μάτια της και τις χοντρές πλεξούδες που έφταναν μέχρι τη μέση της. Είχε τόση γλύκα και τόση καλοσύνη η πονεμένη καρδιά της και μια πραγματική σοφία, αξιοθαύμαστη στην απλότητά της, που με γέμιζαν χαρά όταν ήμουν κοντά της.

Αφού λοιπόν τα κατάφερε η μάνα και την έπεισε να 'ρθει στο σπίτι για τις γιορτές, ήμουν σίγουρη πως θα ήταν ξεχωριστές. Και ήταν πράγματι. Βρισκόμουν όσο πιο πολύ μπορούσα δίπλα της. Ήθελα να της μιλώ να τη ρωτώ για χίλια δύο. Να πω πολύ μου άρεσε να την ακούω. Να μη χάσω λέξη απ' όσα έλεγε. Κοντά στα άλλα θυμάμαι, όπως ετοιμάζαμε το μεσημεριανό τραπέζι και οι πιο πολλοί είχαν κάτσει γύρω, η αδερφή μου έκλεισε την πόρτα για και το κρύο έξω ήταν τσουχτερό. Η γιαγιά τότε ανήσυχη, «να 'χεις την ευκή μου παιδάκι μου άνοιξε την πόρτα. Μην κλείνεις όζω το Χριστό», είπε. Μπορεί να 'ρθει ο Χριστός, ρώτησα παραξευμένη; «Διακονιάρης γη περατάρης παιδάκι μου, όποιος λάχει, πρέπει να κάτσει να ζεσταθεί και να φάει μαζί μας. Κι είναι το ίδιο σα να 'ρθε ο ίδιος ο Χριστός. Ανέβρει την πόρτα του σπιτιού μας κλειστή θα γκάψει ντελόγου γι' αλλού. Κι η αφεντιά μας δε θα αξιωθεί τη χάρη ντου».

Άραγε τα φετινά Χριστούγεννα πόσες πόρτες θα βρει ο Χριστός ανοιχτές; Συνήθως τριπλοκλειδώνουμε τα ζεστά σπίτια μας, κοιτάζουμε καχύποπτα το διπλανό μας και νοιαζόμαστε για τις δικές μας, υλικές κυρίως, ανάγκες που κάθε μέρα πολλαπλασιάζονται. Και η γιαγιά μου που πάντα σο σπίτι των οχτώ νοματαίων, όποιος ζητιάνος ή στρατολάτης τύχαινε να περάσει, υπήρχε χώρος να ξαποστάσει, να ζεστάνει το κορμί και την καρδιά του και να φύγει χορτάτος (αφθονούσαν ολοχρονίς σ' αυτό ψωμί, τυρί, ελιές και κρασί), τι θα 'λεγε σήμερα για τους λογής πονεμένους και κατατρεγμένους; Αυτή που νοιάζονταν ακόμη και για τα πετεινά του ουρανού, τι θα μας έλεγε για τους σεισμόπληκτους, τους άρρωστους και για τους πεινασμένους που δεν έχουν τη δύναμη ούτε να χτυπήσουν την κλειδαμπαρωμένη πόρτα μας; Θαρρώ δε θέλει και πολλή σκέψη. Αν κάποιος καλός άγγελος την έφερνε τα φετινά Χριστούγεννα, έστω και για μια στιγμή κοντά μας, θα μας κοίταζε με αγάπη και θα μας έλεγε με την ψυχή της: «Να 'χετε την ευκή μου. Σφεντουρήξετε τα μάνταλα και ανοίξετε την πόρτα τση καρδιάς και του σπιθιού σας».

Μαίρη Πριπάκη-Κουντάνη

ΑΡΜΕΝΙΑΝΑ ΓΛΥΚΑ

(και τη γλύκα τους να 'χετε, αναγνώστες μας)

Συνταγή για Μελομακάρονα

Υλικά

- 640 γραμμάρια λάδι
- 320 γραμμάρια ζάχαρη
- 160 γραμμάρια αλισίβα
- Χυμό τριών πορτοκαλιών και τη φλούδα τους ξυσμένη
- Ξύσμα ενός λεμονιού
- Αρκετή φλούδα μανταρινιού ψιλοκομμένη
- Ένα φλιτζάνι του καφέ κονιάκ
- Μία κοφτή κουταλιά της σούπας σόδα, την οποία διαλύουμε στο κονιάκ
- Μισή κουταλιά του γλυκού κανέλα αλεσμένη
- Μισή κουταλιά του γλυκού γαρίφαλο αλεσμένο
- Ενάμισι, περίπου, κιλό αλεύρι.

Για το σιρόπι

- 2 φλιτζάνια μέλι
- 2 φλιτζάνια ζάχαρη
- 2 φλιτζάνια νερό
- 2 φλούδες κανέλα

Εκτέλεση

- **Ανάμειξη και δούλεμα υλικών**
Δουλεύουμε το λάδι με το χέρι, μία ώρα το λιγότερο. Ρίχνουμε από λίγη-λίγη την αλισίβα, και μετά τα υπόλοιπα υλικά, με τελευταίο το αλεύρι, από λίγο-λίγο και αυτό. Τα ζυμώνουμε καλά, προσέχοντας στη ζύμη να μην μείνει κανένας σβώλος από αλεύρι.
- **Πλάσιμο της ζύμης, Ψήσιμο**
Κόβουμε σε μικρά κομμάτια τη ζύμη, τα οποία πλάθουμε δίνοντάς τους ωοειδές σχήμα. Τα τοποθετούμε μετά σε λαμαρίνα ελαφρά βουτυρωμένη ή στρωμένη με μία βουτυρωμένη λαδόκολα. Βάζουμε κατόπιν την λαμαρίνα στην μεσαία σχάρα του φούρνου, όπου τα ψήνουμε επί 20-25 λεπτά, σε 200 βαθμούς C.
- **Μέλωμα**
Ετοιμάζουμε το σιρόπι βράζοντας τα υλικά (μέλι, ζάχαρη, κανέλα, νερό). Ξαφρίζουμε το σιρόπι και βάζουμε στην κατσαρόλα λίγα-λίγα τα μελομακάρονα όπου τα αφήνουμε για 3-4 λεπτά. Στην πιατέλα που θα τα απλώσουμε μετά, τα αφήνουμε λίγο για να κρυσώσουν και κατόπιν τα περιχύνουμε με το καυτό σιρόπι. Τέλος, τα πασπαλίζουμε με τριμμένο καρύδι.

Λαδοκούλουρα

Υλικά

- Ενάμισι φλιτζάνι τσαγιού ζάχαρη
- Δυόμισι φλιτζάνια τσαγιού λάδι
- Ενάμισι φλιτζάνι τσαγιού νερό
- Μία κουταλιά του γλυκού σόδα
- Ένα κιλό αλεύρι
- Χυμό ενός λεμονιού

Εκτέλεση

• Δουλεύουμε το λάδι με τη ζάχαρη, προσθέτοντας νερό, στο οποίο έχουμε βράσει τον χυμό του λεμονιού. Το αλεύρι το προσθέτουμε στο τέλος. Πλάθουμε τα κουλουράκια και τα ψήνουμε σε φούρνο μέτρια θερμασμένο.

Κουλουράκια κανέλας

Χρησιμοποιούμε την ίδια συνταγή των λαδοκούλουρων, προσθέτοντας απλώς στο νερό εκτός από το λεμόνι πέντε φλούδες κανέλας που βράζουμε σε σιγανή φωτιά επί δέκα λεπτά.

A.M.

Συνταγή για Βασιλόπιτα

Υλικά

- 1 φλιτζάνι τσαγιού γάλα φρέσκο
- 2 κουταλάκια γλυκού μαγιά
- 4 αυγά
- 1 φλιτζάνι βούτυρο γάλακτος
- 1 ½ φλιτζάνι ζάχαρη
- Ξύσμα ενός λεμονιού
- 1 κουταλάκι γλυκού κοφτό αλάτι
- 1 κιλό αλεύρι
- Λίγα αμύγδαλα

Εκτέλεση

1. Σε μια μεγάλη λεκάνη βάζουμε μισό φλιτζάνι γάλα χλιαρό και μέσα διαλύουμε τη μαγιά. Προσθέτουμε μισό φλιτζάνι αλεύρι, και το ανακατεύουμε για να γίνει μείγμα. Το σκεπάζουμε με μια πετσέτα και τα αφήνουμε σε ζεστό μέρος για να φουσκώσει (1 ώρα περίπου).
2. Όταν φουσκώσει, χτυπάμε στο μίξερ τη ζάχαρη με τους κροκούς. Ρίχνουμε το υπόλοιπο γάλα, τα ασπράδια μαρέγκα, το βούτυρο λιωμένο, και το ξύσμα λεμονιού. Ζυμώνουμε ρίχνοντας λίγο λίγο το αλεύρι, ώστε η ζύμη να μην γίνει πολύ σφιχτή. Την πλάθουμε σε μπάλες και τη βάζουμε μέσα σε μια λεκάνη.

Τη σκεπάζουμε πάλι με πετσέτα και την αφήνουμε σε ζεστό μέρος για 3 ώρες περίπου, ώστε να γίνει διπλάσια σε όγκο. 3. Ζυμώνουμε τη ζύμη για 5 λεπτά και την τοποθετούμε σε βουτυρωμένο λαδόχαρτο μέσα σε ταψί στρογγυλό μεγάλο ή σε δύο μικρά. Τ' αφήνουμε σε χλιαρό μέρος 2 ώρες περίπου, σκεπασμένα ώστε να διπλασιαστούν σε όγκο. 4. Πριν τα βάλουμε στο φούρνο, χτυπάμε 1 κρόκο αυγού και 1 κουταλάκι νερό και τ' αλείφουμε ελαφρά με πινέλο. Από πάνω με ασπρισμένα αμύγδαλα μπορούμε να σχηματίσουμε τη νέα χρονολογία.

Συνταγή για Κουραμπιέδες

Υλικά

- 2 κιλά αλεύρι μαλακό
- 1 κιλό βούτυρο
- 300 γραμ. ζάχαρη άχνη
- 300 γραμ. αμυγδαλόψιχα
- 1 ποτηράκι κονιάκ
- 1 κουταλάκι σόδα
- ανθόνερο

Εκτέλεση

Ασπρίζουμε το βούτυρο, δουλεύοντας το μισή ώρα με το χέρι. Ρίχνουμε τη ζάχαρη, το κονιάκ, τα αμύγδαλα καβουρδισμένα και κοπανισμένα και, τέλος, το αλεύρι, εξακολουθώντας να δουλεύουμε μέχρι να γίνουν όλα ένα κατάλληλο μίγμα. Το πλάθουμε στα γνωστά σχήματα των κουραμπιέδων, τους τοποθετούμε σε λαμαρίνα και τους ψήνουμε σε μέτριο φούρνο 20 λεπτά. Μόλις βγουν απ' το φούρνο, τους ραντίζουμε με ανθόνερο και τους τυλίγουμε μια-δυο φορές σε άχνη ζάχαρη.

Κοπή Πρωτοχρονιάτικης Βασιλόπιττας

Ο Σύλλογος Αρμενιανών Αττικής «Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ» κόβει την Αγιοβασιλόπιττά του στις 5 Φεβρουαρίου 2023, ημέρα Κυριακή και από ώρα 10.30 π.μ. στην καφετέρια «ΜΠΕΜΠΑ» στο Μεταξουργείο, οδός Προδίκου 6, τηλ. 2114061847 (Η Προδίκου είναι κοντά στην Ιερά οδό και 2^η παράλληλος, είναι μικρή οδός ενός τετραγώνου μεταξύ των οδών Κεραμεικού και Λεωνίδου). Σας περιμένουμε όλους, καθώς και συγχωριανούς και συγχωριανές που θέλουν να μπουν στο Δ.Σ. του Συλλόγου.

Η Ομοσπονδία Σωματείων Αποκορώνου προγραμματίζει κοπή Αγιοβασιλόπιττας για τις 26 Φεβρουαρίου 2023, ημέρα Κυριακή στις 10.30 π.μ στην Κρητική Εστία, Στράβωνος 12 στο Παγκράτι. Η ευλογία θα γίνει από τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη μας κ.κ. Δαμασκνός. Πριν την κοπή της Βασιλόπιττας θα γίνει η παρουσίαση του βιβλίου του ξεχωριστού συνεπαρχιώτη κ. Βαγγέλη Κακατσάκη - συνδιοργανωτής η Παγκρήτιος Ένωση και η Κρητική εστία. Η διενέργεια εκλογών της Ομοσπονδίας θα γίνει την Κυριακή 12 Φεβρουαρίου -ώρα 10 π.μ στα γραφεία της Ομοσπονδίας, Νικηφόρου 8 στον 5ο όροφο.

Τα Διοικητικά Συμβούλια

Υποψήφιοι δήμαρχοι Αποκορώνου

Μετά τις υποψηφιότητες του νυν δήμαρχου Χ. Κουκιανάκη και του περιφερειακού συμβούλου Κ. Γύπαρη, την υποψηφιότητά του για τη θέση του δημάρχου Αποκορώνου, ως επικεφαλής του συνδυασμού: «Αλλάζοντας τον Αποκόρωνα», γνωστοποίησε ο περιφερειακός σύμβουλος **Ανδρέας Κουκλινός**.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

Το περασμένο τρίμηνο λάβαμε από τους αγαπητούς αναγνώστες τα παρακάτω ποσά ως οικονομική ενίσχυση της εφημερίδας μας. Τους ευχαριστούμε όλους θερμά.

Λεντάρη Γιάννη	50€
Παπαδάκη Στέλλα (Γεώργιος)	25€
Γαμπά Εμμανουήλ	30€
Νικολάου Δημήτρη στη μνήμη	
Μαρίας Ιωάννου Τσιτσιρίδη	50€

Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να κατατίθενται στο λογαριασμό GR9001101560000015676103433 της Εθνικής Τράπεζας δηλώνοντας στην τράπεζα το όνομά σας, ή να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: Τσακίρακις Γιάννης, Σουλίου 124, 173 42 Αγ. Δημήτριος και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 210-9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

Αποκαλυπτέρια Στήλης-Μνημείου Πεσόντων

Στις 10-9-22 έγιναν στο Ξηροστέρνι τα αποκαλυπτέρια Στήλης με τα ονόματα πέντε πρώων χωριανών, που έδωσαν τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας. Τρεις από αυτούς έπεσαν κατά τη διάρκεια των Μακεδονικών και Βαλκανικών πολέμων και δύο κατά τον Ελληνο-Ιταλικό πόλεμο και τη Μάχη της Κρήτης. Την πρωτοβουλία είχε ο τοπικός Σύλλογος «Η Βιόλα» και την πραγμάτωσε με τη βοήθεια και συμπαράσταση του Δήμου Αποκορώνου, της Περιφέρειας, της Ομοσπονδίας Σωματίων Αποκορώνου, αλλά και

πολλών Ξηροστέρνιανών. Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκνός, οι τοπικές Αρχές, αλλά και πολλοί Αποκορωνιώτες και Χανιώτες.

Μανώλης Ευθ. Πιπεράκης

Δίκτυο μονοπατιών στον Αποκόρωνα

Η παρουσίαση του Δικτύου Μονοπατιών του Αποκόρωνα με δώδεκα διαδρομές συνολικού μήκους περίπου 150 χιλιομέτρων, πραγματοποιήθηκε στις 14 Οκτωβρίου σε εκδήλωση στο Ινστιτούτο Επαρχιακού Τύπου (Ίδρυμα «Αγία Σοφία») στους Άγιους Πάντες Αποκορώνου. Η εκδήλωση αποτέλεσε συνδιοργάνωση της Περιφέρειας Κρήτης Περιφερειακή Ενότητα Χανίων με τον Δήμο Αποκορώνου.

Η παρουσίαση του Δικτύου έγινε από τον Φοίβο Τσαραβόπουλο (ΚΟΙΝΣΕΠ Μονοπάτια της Ελλάδος) και τον ειδικό σύμβουλο της Περιφέρειας Κρήτης Δημήτρη Μιχελογιάννη.

Το Δίκτυο αφορά ένα σύνολο 12 διαδρομών που έχουν αναπτυχθεί και ενώνουν πάρα πολλούς οικισμούς σε μία, πολιτιστικού και φυσιολατρικού ενδιαφέροντος, οι οποίες έχουν φτιαχτεί για τις ανάγκες του σύγχρονου πεζοπόρου.

Στην ουσία τα μονοπάτια συνδέουν πολιτιστικές και ιστορικές τοποθεσίες του Αποκόρωνα και μας δημιουργήθηκε η απορία: Η περιοχή των Αρμένων δεν έχει ιστορικές τοποθεσίες; Δεν έχει πηγές και ποτάμια; Εκκλησίες, παραποτάμια, μονοπάτια; Λες και ο σχεδιαστής των διαδρομών κατέβαλε κάθε προσπάθεια να αποφύγει την περιοχή των Αρμένων· και αν ανάμεσα στους σχεδιαστές δεν ήταν και ο συγχωριανός μας Δημήτρης Μιχελογιάννης θα λέγαμε ότι υπάρχει σκοπιμότητα.

Χωματερή πάλι το Βαθύ Στενό

«Αν δεν κλάψει το παιδί δεν το ταΐζει η μάνα».

Την παραπάνω φωτογραφία μας έστειλαν από τους Αρμένους και είναι τραβηγμένη στις 27 Οκτωβρίου 2022. Είναι ευδιάκριτο στη φωτογραφία πως πάλι στο Βαθύ Στενό έχει δημιουργηθεί μια χωματερή όπου

καθένας αποθέτει μπάζα, κλαδιά, οικιακά απορρίμματα, και ότι μπορεί να φανταστεί κανείς. Το ίδιο φαινόμενο είχαμε καταγγείλει και πέρσι. Βεβαίως δεν είναι χώρος απόθεσης απορριμμάτων, αλλά και ο Δήμος δεν μπορεί να αδιαφορεί.

Βέβαια, μετά από τη δημοσιότητα που πήρε το θέμα από δημοσίευμα της Αποκορωνιώτης ιστοσελίδας www.apokoronaslife.gr, επιτέλους ο Δήμος κατάφερε και μάζεψε τα σκουπίδια. Αν δεν κλάψει το παιδί δεν το ταΐζει η μάνα.

Μεταφέρομε την αγανάκτηση του Προέδρου του Τοπικού Συμβουλίου Στ. Καλλιβρετάκη, ο οποίος μας δήλωσε ότι αν υποπέσει στην αντίληψή του κάποιος να πετά ξανά σκουπίδια στον ίδιο χώρο, θα τον καταγγείλει στον εισαγγελέα.